

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ

Н. М. Діанова, Л. В. Новікова

УКРАЇНА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА СВІТОВОМУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з нормативного курсу для здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 032 «Історія та
археологія»

ОДЕСА
ОНУ
2020

УДК 94(477)"08/20"

Д44

Автори:

Н. М. Діанова – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України ОНУ імені І. І. Мечникова;

Л. В. Новікова – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ОНУ імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

І. С. Гребцова – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;

М. І. Михайлуца – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри українознавства, історико-правових і мовних дисциплін Одеського національного морського університету.

Рекомендовано до друку вченою радою
факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.

Протокол № 6 від 24 червня 2020 р.

Діанова Н. М.

Д44

Україна в національному та світовому інтеграційних процесах : метод. рекомендації з нормативного курсу для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 032 «Історія та археологія» / Н. М. Діанова, Л. В. Новікова. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. – 64 с.

У курсі «Україна в національному та світовому інтеграційних процесах» на ґрунті сучасних методологічних підходів розкриваються особливості становлення української нації як суверенної цілості, а також специфіка історичних форм зовнішньointegraційних процесів, учасником яких Україна виступає на кожному історичному етапі.

Методичні рекомендації призначені для магістрів спеціальності 032 «Історія та археологія», а також для всіх, хто цікавиться предметом курсу.

УДК 94(477)"08/20"

© Діанова Н. М., Новікова Л. В., 2020

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Мета та завдання навчальної дисципліни.....	6
Зміст навчальної дисципліни	8
Тематика семінарських занять.....	18
а) Тематика семінарських занять до розділів (змістових модулів) 1-2.....	18
б) Тематика семінарських занять до розділів (змістових модулів) 3-4.....	29
Самостійна робота. Індивідуальне науково-дослідне завдання	35
а) Вимоги до виконання самостійної роботи та індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ)	35
б) Розподіл годин для самостійної роботи та ІНДЗ.....	37
в) Рекомендована тематика рефератів та інших видів ІНДЗ	38
Методи навчання	41
Методи контролю	41
а) Теоретичні питання для семестрових контрольних робіт	42
б) Взірці тестових завдань для поточного семестрового контролю	43
в) Питання для підсумкового контролю	48
г) Розподіл балів	50
Список рекомендованих джерел та літератури.....	50
а) До розділів (змістових модулів) 1-2	50
б) До розділів (змістових модулів) 3-4	59
Електронні інформаційні ресурси	64

ВСТУП

Увазі магістрів пропонуються методичні рекомендації до курсу «Україна в національному та світовому інтеграційних процесах». Цей курс складається з двох логічно пов'язаних між собою частин, кожна з яких, у свою чергу, представлена двома розділами (змістовими модулями). Перші два з них стосуються проблеми національної інтеграції, а в двох наступних розглядається місце України у світових інтеграційних процесах.

Матеріал курсу дозволяє сформулювати у магістрів поняття щодо шляхів формування українського суспільства як суверенного цілого, завдяки розгляду процесів внутрішньої, переважно національної інтеграції впродовж століть, починаючи з Русі-України, а також щодо підтвердження та утворення цього суверенітету на суспільному та державному рівнях шляхом зовнішньої інтеграції України, також починаючи з князівських часів.

У першій частині курсу, тобто першому та другому розділах (змістових модулях), мова йде про внутрішні інтеграційні процеси в українському суспільстві. Головна увага зосереджена на етно/національних процесах, пов'язаних з формуванням етнічної спільноти, етнічної та політичної націй. Цей внутрішній інтеграційний процес є складним історичним явищем, його перебіг запропоновано поділити на п'ять макроетапів, починаючи від часів Русі. Для кожного з етапів був властивим свій конкретно-історичний перелік чинників, кожний супроводжувався певними змінами у сфері ідентичності. Головні елементи ідентичності, уявлення про «вітчизну» та народ мають свої витoki ще в Русі-Україні тоді як нація модерного типу формується переважно з XIX ст. Для розуміння перебігу процесів внутрішньої інтеграції, як переважно національної, важливе значення мають напрацювання у справі визначення змісту понять «нація» (етнічна, політична), «національна ідентичність». Зміст цих та пов'язаних з ними понять дозволяє виділити окремі моменти, що вказують на перебіг та результати інтеграційних українських процесів переважно національного (в одному чи у двох

вимірах, в залежності від історичного етапу) характеру. Це і специфічні чинники цих процесів, і властивий дискурс, еволюція в справі вживання назв для народу і «вітчизни», фактичне й символічне значення столиці тощо. У межах курсу немає можливості охопити всі пов'язані проблеми, тому наголос зроблено на тих, які практично не відображені або відображені у недостатньому обсязі в загальних бакалаврських курсах. Значна увага приділяється місцю регіональної специфіки в загальних національних інтеграційних процесах України.

У другій частині курсу, тобто в третьому та четвертому розділах (змістових модулях), розглядається місце України у світових інтеграційних процесах на різних етапах її історичного розвитку. У даному контексті визначальною є теза про формування та розвиток чотирьох періодів української державності. Перший із них припадає на час існування Русі-України, коли держава посідала вагомe місце в європейській історії. Другий період пов'язаний з діяльністю українського козацтва та утворенням Української держави під проводом Богдана Хмельницького, яку визнали провідні європейські країни. Третій – стосується процесів державотворення упродовж 1917-1920 рр., коли українські національні уряди продемонстрували різні прояви стосунків з європейськими державами. Четвертий, останній, період розпочався після проголошення Україною своєї незалежності в 1991 р. Упродовж усього зазначеного часу спостерігалися специфічні ознаки інтеграційних процесів, які пов'язували Україну з європейською спільнотою. Проте здебільшого українські землі входили до складу різних країн і не мали самостійності в зовнішньополітичній діяльності. Лише незалежна Українська держава стала суб'єктом міжнародного права і заявила про свій курс на євроінтеграцію. Вона отримала широку підтримку на міжнародній арені, підтвердженням чого є встановлення дипломатичних відносин з переважною більшістю країн світу. На сучасному етапі розвитку держави спостерігається активізація інтеграційних процесів та посилення курсу до Європейського Союзу.

Концептуально курс є пов'язаним з іншими магістерськими

курсами, такими, як «Українська складова в спеціальних галузях історичної науки», «Політична культура української еліти», «Актуальні проблеми історичної науки» та іншими, доповнює нормативний курс «Історія України» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Курс має також міждисциплінарний характер, завдяки залученню до його змісту даних з етнополітології, історії міжнародних відносин, філології та інших наук.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни полягає у всебічному висвітленні внутрішніх національних та зовнішніх світових інтеграційних процесів у контексті історії України та українського суспільства.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити магістрів з основною джерельною базою та історіографією;
- сформувати у магістрів уявлення стосовно основних напрямів національного інтеграційного процесу;
- запропонувати магістрам поняття щодо основних віх розвитку України в контексті світових інтеграційних процесів;
- сформувати у магістрів поняття щодо основних тенденцій інтеграційних процесів в історії України, стосовно їх різних чинників: культурних, суспільно-політичних, релігійних та інших;
- ознайомити магістрів з актуальними проблемами євроінтеграції в сучасних умовах.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) фахових загальних (КФЗ): поглиблені знання про методи оцінювання і прогнозування політичних, економічних, культурних, соціальних подій та явищ;

б) спеціальних фахових (КФС): поглиблені знання основних історичних процесів в Україні, Європі та світі, їхнього відображення

в джерелах та історіографії на різних етапах історичного розвитку.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни магістр повинен

знати:

- основні та актуальні проблеми тематики даного курсу;
- теоретичні питання курсу, необхідну термінологію та підходи;
- необхідний фактичний матеріал;
- особливості внутрішніх (національних) інтеграційних процесів в Україні;
- специфіку проявів української ідентичності в різні історичні періоди;
- характер чинників, що впливали на національну (етнічну й політичну) інтеграцію українського суспільства;
- роль окремих чинників цих процесів;
- роль і місце України у світових інтеграційних процесах;
- періодизацію зовнішньої інтеграції України;
- роль окремих чинників цього процесу;
- значення різних векторів зовнішньої інтеграції;
- вплив конкретно-історичної ситуації на зовнішньоінтеграційні процеси.

вміти:

- творчо осмислювати відповідний матеріал і робити висновки з вивченої теми;
- застосовувати теоретичне підґрунтя для формулювання дослідницьких проблем;
- виявляти загальні тенденції та особливості національних інтеграційних процесів в Україні;
- визначати окремі періоди національних інтеграційних процесів в Україні;
- пояснювати вплив окремих чинників на ці процеси;
- характеризувати особливості взаємодії регіональних чинників та загальних підходів до консолідації української нації;

- виявляти загальні тенденції та особливості зовнішніх інтеграційних процесів, учасником яких історично була і є Україна;
- визначати окремі періоди зовнішніх інтеграційних процесів;
- пояснювати роль інтересів України та інших учасників інтеграційних процесів у забезпеченні їх успішності для України;
- визначати вплив різних чинників на процеси зовнішньої інтеграції України;
- пояснювати необхідність інтеграційних процесів у сучасних умовах.

Навчальна дисципліна призначена для студентів другого рівня вищої освіти – магістрів, спеціальності 032 «Історія та археологія». Дисципліна викладається на денному та заочному відділеннях. Загальна кількість годин – 120.

З них на денному відділенні на лекції відведено 20 годин, на практичні заняття – 20 годин. На самостійну роботу відводиться 80 годин, у тому числі на ІНДЗ – 30 годин.

На заочному відділенні на лекції відведено 12 годин, практичні заняття не передбачені. На самостійну роботу відводиться 108 годин, в тому числі на ІНДЗ – 30 годин. Загальна кількість кредитів – 4, залікових модулів – 2, змістових модулів – 4.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Тема 1. Вступ до вивчення внутрішніх інтеграційних процесів в Україні як національних. Теоретичні та загальні питання

Головні методологічні підходи та категоріальний апарат. Праці Б. Андерсона, Е. Сміта, М. Гроха та ін.

Розвиток історіографії національних процесів в Україні. Головні

етапи історіографії XX – початку XXI ст.

Головні чинники внутрішніх інтеграційних процесів як процесів національної інтеграції: демографічні, культурні, політичні, соціально-економічні, ментальні.

Періодизація історії етно-національної інтеграції в Україні. Макроперіоди інтеграційного процесу: 1. Русь (Русь-Україна) IX – XIII ст. Галицько-Волинська Русь. Княжа доба в цілому (до князівств XV ст.). Відомий за джерелами початок функціонування терміну «руси» (пізніше – русини) для народу і Русі – для вітчизни. Інтегруючий потенціал спадку Русі-України до середини XVII ст. 2. Інтеграція в умовах Гетьманщини XVII ст. Поширення поняття Україна й формування стійкого уявлення про «козацький народ». 3. Гетьманщина («Малоросія») XVIII ст. 4. Україна XIX – початку XX ст. Процес переходу до широкого вживання назви для народу як етнічної категорії «українці, український народ», а щодо вітчизни – Україна. 5. Новітня історія України. Наповнення термінів «український народ», «українці», «Україна» як етнічним, так і політичним змістом, в залежності від історичного контексту та окремих чинників.

З метою оволодіння теоретичними основами першої частини курсу магістри мають засвоїти зміст понять «етнічна нація», «політична нація», «національна ідентичність», «примордіалізм», «конструктивізм», які є необхідними для розуміння історичного досвіду розвитку суспільства в Європі і Україні, зокрема. Звертаючись до історіографії, магістри мають оволодіти знаннями щодо специфіки її окремих етапів. Опановуючи питання щодо чинників та головних періодів інтеграційних процесів як процесів національної інтеграції, магістри мають засвоїти їх характеристики, визначати історичне значення.

Тема 2. Назва «вітчизни» та народу як прояв спільної ідентичності та шлях до її формування

Історіографія проблеми. Актуалізація уваги до проблеми у

XIX ст., в умовах формування модерної нації. Історіографія питання в XX ст. Сучасна історіографія проблеми.

Головні чинники еволюції у справі вживання етнонімів та «аллонімів», тобто так званих «чужих» чи запозичених назв, які функціонували в різні історичні періоди щодо українського народу чи його частини (руси, русини, рутени, роксолани, «козацький народ», малороси, українці, угро-русини, карпато-руси тощо).

Історичні уявлення стосовно території національної «вітчизни» (держави), зміни у практиці вживання назв «вітчизни» в межах різних історичних періодів (Русь, Мала Росія, Україна Малоросійська, Україна). Модерне націотворення та проблема утвердження спільного для всіх частин українського народу, розділеного між різними країнами, етноніму та назви для вітчизни. Порівняння з досвідом інших слов'янських народів.

Остаточне утвердження вживання назви «Україна» для вітчизни та «український народ», «українці» для народу. Особливості сучасного суспільного дискурсу. Практика використання терміну «українці» на основі двох підходів: етно-національного та національно-політичного, що відповідає двом головним підходам до визначення окремих типів нації (етнічної та політичної).

Ознайомлюючись з історіографією питання, магістри мають звернути увагу на вплив на її розвиток процесів національної інтеграції та конкретних історичних умов. Особливу увагу слід приділити поглядам М. І. Костомарова, М. С. Грушевського, Б. О. Барвінського. Серед сучасних авторів слід докладно ознайомитися з роботами Н. М. Яковенко, В. Л. Маслійчука та ін. Вивчаючи еволюцію в справі функціонування назви народу та «вітчизни», магістри мають засвоїти послідовність вживання різних назв щодо народу та «вітчизни», враховувати специфіку історичних умов, вплив різних чинників, розуміти причини появи нових назв у суспільному дискурсі, а також враховувати їх тісний зв'язок з загальним перебігом процесів національної інтеграції суспільства.

Тема 3. Роль Києва та інших українських історичних столиць та адміністративних центрів у забезпеченні процесів національної консолідації

Роль столиць у внутрішніх інтеграційних процесах, включно з національним, в українському та світовому історичному досвіді. Значення фактичної ролі та уявлень про столицю у посиленні об'єднавчих тенденцій по горизонталі та історичній вертикалі.

Історіографія проблеми. Значення Києва в історії українського суспільства в різні історичні періоди, у процесах внутрішньої консолідації української нації (як етнічної, так і політичної). Місце Києва в історичному та історико-міфологічному дискурсах. Значення центрів зі «столичною» історичною спадщиною в суспільному дискурсі сучасної України. Відповідність ролі Києва як української столиці історичній традиції та сучасній ролі міста в суспільному розвитку. Законодавство України про столичний статус та значення Києва.

Значення інших, крім Києва, міст як столичних центрів в окремі історичні періоди. Роль Галича та Львова як прикладів столичних міст середньовічної доби, історія та значення столиць козацької доби, центри та столичні міста модерного та новітнього періодів, зокрема, Львів, Харків. Новітня трансформація окремих традицій «столичності» (зокрема, феномен «культурної столиці України»).

Магістри мають засвоїти поняття щодо інтегруючої ролі столиці в світовому досвіді. В історіографії проблеми магістри особливу увагу мають приділити вивченню ролі Києва, Харкова, Львова. Магістри мають формулювати причини та характер впливу Києва та уявлень про це місто на процеси суспільної й національної інтеграції України в різні історичні періоди. Магістри мають оволодіти знаннями щодо ролі інших політичних/адміністративних центрів в діяхронії, пояснювати феномен збереження традицій «столичності» у нестоличних міст на сучасному етапі.

Тема 4. Роль явищ культури та духовного життя в процесах національної інтеграції в Україні

Культура як одна з ознак нації та важливий чинник консолідації суспільства. Ставлення до культурних питань в українському національному русі.

Проблемна історіографія.

Значення релігійного чинника в процесах національної консолідації в межах окремих періодів. Еволюція уявлень щодо ролі церкви у модерний період: церква як важливий чинник не тільки релігійної консолідації суспільства, але й власне модерної національної.

Літературні здобутки українського народу як об'єднуючий потенціал у межах різних періодів.

Роль історіографії в процесі внутрішньої національної консолідації українського суспільства. Головні періоди в розвитку історичної науки та історичних знань, виділені на основі критерію створення мета-оповідей з історії України, в яких відображена національна (в етнічному та політичному сенсі) історіографічна парадигма.

Процес розвитку української літературної мови як чинника консолідації українського народу та нації. Розвиток української літературної мови в ХІХ – ХХ ст. Порівняння з подібними процесами в інших народів. Використання розмовної мови як основи для літературної та наукової в умовах співіснування інших проектів. Визнання ролі мови як важливого засобу національної інтеграції в сучасній Україні.

Магістри мають засвоїти загальні уявлення щодо ролі культури та духовних явищ у процесі суспільної/національної консолідації. Магістри мають розуміти різну роль церкви та уявлень про цю роль, властиву різним історичним періодам, у процесах етнонаціональної інтеграції суспільства, звернути увагу на роль греко-католицької церкви. Магістри мають вміти пояснювати як роль літератури, так і окремої літературної спадщини (Т. Шевченка) в суспільних

об'єднавчих процесах, засвоїти поняття про складність та важливість формування єдиної літературної мови, опанувати питання щодо ролі науки у формуванні суспільної історичної пам'яті.

РОЗДІЛ 2. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Тема 1. Регіональний чинник процесів національної суспільної інтеграції в Україні

Регіоналізм як одне з важливих явищ процесів національної інтеграції в Україні. Поняття «регіональної ідентичності». Проблема формування українських регіонів. Історичні чинники формування статусу та сприйняття українських регіонів як частин єдиної «вітчизни».

Входження території сучасної України до складу різних держав, починаючи з часів Русі (Русі-України). Проблема збереження етнокультурної української спільності на території Русі (Русі-України), вплив християнських країн, до яких увійшли українські землі. Особливості етнонаціональних процесів і процесів суспільної інтеграції в Північній Буковині, Закарпатті, Галичині та інших українських регіонах етнічного та іншого генезу від середньовіччя до ХХ ст. Специфіка процесів національної інтеграції на півдні України у ХІХ – на початку ХХ ст. Роль політичних та суспільних чинників.

Історіографія проблеми специфіки регіональних чинників процесів національної суспільної інтеграції в період незалежності України (роботи Л. Нагорної, І. Зварича, Я. Верменич та ін.). Висвітлення в історіографії особливостей взаємодії регіональних ідентичностей та процесів загальнонаціональної (етнічної або політичної) інтеграції.

Магістри мають засвоїти необхідний термінологічний апарат, поняття «регіональна ідентичність». Магістри мають звернути увагу на специфіку формування різних українських регіонів, вказувати на чинники цього процесу. Вони мають сформулювати поняття стосовно того, що український регіоналізм є не тільки проявом специфіки локальних історичних процесів, але й наслідком історичної єдності

території «першої вітчизни» – Русі-України (яка зазнала руйнації під час поділу між різними країнами у середньовічній та модерній періоди), а також засвоєння українцями нових земель. Магістри мають визначати характер регіональних дискурсів, роль регіональних громад у єдиній нації (в етнічному та політичному розумінні), вміти характеризувати сучасну історіографію.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ IX – XIX СТ.

Тема 1. Інтеграційні процеси Русі-України

Предмет, мета та завдання другої частини курсу. Основні напрями інтеграційних процесів. Поняття про економічну, культурну та політичну інтеграцію. Прояви інтеграційних процесів за часів князя Олега. Зовнішньополітична діяльність княгині Ольги та князя Святослава.

Посилення інтеграційних процесів у період правління князя Володимира Святославовича. Активізація та особливості політичної інтеграції Русі за часів Ярослава Мудрого. Роль культурного напрямку в інтеграційному процесі після впровадження християнства. Вплив Візантії на спроби інтеграції Русі в Європу. Особливості зовнішньої політики Володимира Мономаха та Всеволода Володимировича в контексті інтеграційних процесів. Втрата Руссю державного суверенітету і перетворення її на об'єкт міжнародної політики.

Магістри мають оволодіти запропонованою теоретичною основою курсу, визначати зміст головних понять. Вони повинні проаналізувати особливості економічного напрямку інтеграції на різних етапах розвитку Русі. Магістри мають звернути увагу на культурний напрям інтеграції та його вплив на розвиток християнської культури на землях Русі-України.

Тема 2. Інтеграційні процеси в XVII - XVIII ст.

Зовнішньополітична діяльність Запорозької Січі. Місце і роль

українського козацтва в європейських інтеграційних процесах. Політичний напрям інтеграції в контексті утворення та збереження самостійної Української держави за часів Богдана Хмельницького.

Дипломатична діяльність Івана Виговського в контексті політичної інтеграції українських земель до Речі Посполитої.

Зовнішня політика гетьмана Івана Мазепи та її наслідки для України. Специфіка інтеграційних процесів у період гетьманування І. Мазепи.

Політична та економічна інтеграція України в економічну і політичну систему Росії в другій половині XVII – XVIII ст. та остаточна ліквідація автономії України. Позбавлення України економічної самостійності. Основні прояви культурної інтеграції. Культурні впливи України в Московській державі. Проникнення ідей Відродження та Реформації на українські землі (середина XVI – початок XVII ст.)

Західноукраїнські землі в європейських інтеграційних процесах. Особливості цих процесів в Австрійській імперії.

Магістри мають проаналізувати зовнішньополітичну діяльність козацьких гетьманів у контексті інтеграційних процесів та дати їй свою оцінку.

Вони мають дослідити особливості інтеграційних процесів у Наддніпрянській Україні та в Західній Україні і дати їм порівняльну характеристику.

Тема 3. Основні напрями інтеграційних процесів у XIX ст.

Специфіка інтеграційних процесів України в XIX ст. та їх основні напрями. Місце України в економічних інтеграційних процесах країн Європи в зазначений період. Роль Південної України в економічній інтеграції з країнами Західної Європи та Близького Сходу. Одеса як провідний причорноморський порт у розвитку зовнішньої торгівлі та налагодженні економічних контактів з європейськими країнами. Специфіка формування купецтва 1-ї гільдії в Одесі. Виникнення одеських торгових домів як важливої складової

зовнішньоекономічної діяльності.

Особливості культурної інтеграції. Українське національне відродження та розвиток України в контексті загальноєвропейських процесів. Поширення панславістських ідей. Німецька філософія і українська культура в європейських інтеграційних процесах. Європейська дипломатія під час наполеонівських воєн та місце України в планах Наполеона.

Магістри повинні звернути увагу на дослідження вказаної проблеми в сучасній історичній літературі. Вони мають засвоїти особливості інтеграційних процесів в умовах перебування українських земель під владою Російської імперії.

РОЗДІЛ 4. УКРАЇНА У СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

Тема 1. Український національно-визвольний рух у контексті загальноєвропейських та світових процесів

Українське питання в планах європейських держав на початку XX ст. та в період Першої світової війни. Початок демократичних зв'язків Центральної Ради з європейськими країнами. Ідея різновекторної дипломатії Центральної Ради. Відносини між УНР та державами Антанти. Коливання зовнішньополітичного курсу українського уряду. Політичне зближення Української народної республіки з державами Четвертного союзу. Підписання Брестського миру, початок його реалізації та наслідки для України. Питання Східної Галичини і Буковини в дипломатичній діяльності Центральної Ради.

Зовнішня політика гетьмана П. Скоропадського в контексті європейської інтеграції. Діяльність міністерства закордонних справ. Формування дипломатичних представництв. Успіхи українського уряду на міжнародній арені в процесі визнання Української держави. Особливості стосунків України з країнами Центрального блоку.

Контакти з державами Антанти. Зміна поглядів П. Скоропадського стосовно Росії.

Дипломатична діяльність Директорії. Проголошення ЗУНР. Злука УНР і ЗУНР. Відносини УНР з Росією та країнами Антанти. Варшавський договір УНР з Польщею та його наслідки для України.

Магістри повинні дати порівняльну характеристику зовнішньополітичної діяльності урядів Центральної Ради, держави П. Скоропадського та Директорії та з'ясувати основні напрями інтеграційних процесів у відповідний період часу.

Тема 2. Проголошення незалежності України й початок нового етапу інтеграційних процесів

Інтеграційні процеси Української держави у рамках СНД. Особливості економічної співпраці з Російською Федерацією за часів президентства Л. Кравчука. Російський вектор в економіці президента Л. Кучми.

Формування політичних зв'язків України з провідними міжнародними організаціями та їх роль у посиленні економічної інтеграції держави з країнами світу. Проблеми інтеграції в економічному, політичному та культурному вимірах. Активізація євроінтеграції в період президента В. Ющенка. Коливання В. Януковича в питанні напряму інтеграції та наслідки цього процесу. Курс на євроінтеграцію в зовнішній політиці П. Порошенка. Інтеграційні процеси України і країн Центрально-Східної Європи. Держави Західної Європи в інтеграційних проектах України. Співробітництво України і США. Місце азійських країн в інтеграційних процесах України. Актуальні проблеми інтеграційних процесів в Україні на сучасному етапі. Інтеграційна складова України в галузі освіти.

Магістри мають звернути увагу на особливості інтеграційних процесів Української держави з різними країнами світу. Вони мають проаналізувати пріоритетні напрями інтеграції на даному етапі розвитку України.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Метою семінарських занять є сприяння глибокому оволодінню з боку магістрів необхідними теоретичними та фактичними знаннями з метою формування загальних та спеціальних компетентностей. При підготовці до семінарських занять студент має ознайомитися з основною літературою, а також розширити свої пізнання за допомогою оволодіння змістом додаткової літератури. Магістри мають також орієнтуватися на лекції викладача. Набуття та закріплення магістрами знань підпорядковано плану семінарського заняття.

Підготовка до заняття має супроводжуватися конспектуванням рекомендованої літератури. Головна частина заняття відводиться усному опитуванню магістрів та їх участі в обговоренні питань і дискусії, контрольним роботам. Частина заняття присвячується результатам ІНДЗ. Захист ІНДЗ проводиться з призначенням доповідачу опонента.

а) Тематика семінарських занять до розділів (змістових модулів) 1-2:

Тема 1. Методологічне підґрунтя дослідження інтеграційних національних процесів в Україні. Головні їх чинники.

1. Теорії нації та національної ідентичності, національних процесів у працях Б. Андерсона, Е. Сміта, М. Гроха.
2. Предмет курсу, мета та завдання.
3. Розвиток історіографії національних процесів в Україні: специфіка окремих етапів.
4. Головні чинники національних процесів у XIX – на межі XX-XXI ст.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Андерсен Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ: Критика, 2001. 276 с. URL: <http://litopys.org.ua/anders/and.htm> (дата звернення: 10.08.2019).
2. Воробйов І. Про виникнення і розвиток української соціалістичної нації.

Київ: Держвидав політ. літератури УРСР, 1955. 184 с.

3. Гринфельд Л. Национализм. Пять путей к современности. Москва, 1992. 527 с.
4. Грох М. Консенсусное объяснение формирования наций // Вопросы философии. 2011. № 1. С. 27-36.
5. Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. Київ: Генеза, 2004. 735 с.
6. Національне питання в Україні ХХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси / В. М. Литвин та ін. Київ, 2012. 592 с.
7. Національні процеси в Україні: історія і сучасність: док. і матеріали: Довідник / упоряд. Кресіна І. О. (кер.) та ін.; за ред. В. Ф. Панібудьласки: у 2-х ч. Київ, 1997. Ч. 1. 583 с. Ч. 2. 704 с.
8. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 224 с. URL: <http://litopys.org.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
9. Україна: процеси націотворення / упор. А. Каппелер. Київ: К.І.С., 2011. 415 с.

Додаткова:

1. Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика. Москва: ИСБ РАН, 1997. 318 с. URL: https://inslav.ru/images/stories/pdf/1997_Avstro-Vengrija.pdf (дата звернення: 10.08.2019).
2. Брехунець Н. С. Русифікація освітньої сфери України 50 – 80 рр. ХХ ст. // Історичний журнал. 2004. № 67. С. 96-103.
3. Головченко В. І. Солдатенко В. Ф. Українське питання в роки Першої світової війни: монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2009. 448 с.
4. Гринів О. Українська націологія: від Другої світової війни до відродження держави: історичні нариси. Львів, 2004. 288 с.
5. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? Київ: Видавничий дім "КМ Academia", 1998. 276 с. URL: <http://litopys.org.ua/idzuba/dz.htm> (дата звернення: 10.08.2019).
6. Дотримання прав національних меншин в Україні. Київ: ГО «Молода Альтернатива», 2011. 156 с.
7. Етнічна та етнокультурна історія України: у 3 т. / відп. ред. Скрипник Г. А. Київ, 2005. Т. 1, кн. 2. 512 с.
8. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / за ред. В. Наулка. Київ: Голов. спеціаліз. ред. літератури мовами національних меншин України, 2001. 424 с.
9. Інноваційна перспектива у стратегії національної консолідації в Україні. Аналітична доповідь / за ред. О. М. Майбороди. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса

НАН України, 2013. 280 с.

10. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія / пер. з нім. Х. Назаркевич. Львів: Вид-во Українського католицького університету, 2005. 12, 360 с.
11. Картунов О. В. Західні етнонаціональні та етнополітичні концепції: теоретико-методолог. аналіз: дис. ... д.і.н. Київ, 1996. 41 с.
12. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму: монографія. Київ: Либідь, 1999. 352 с. URL: <http://litopys.org.ua/> (дата звернення: 10.08.2019).
13. Миллер А. «Украинский вопрос" в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина XIX в.). СПб.: Алетейя, 2000. 260 с.
14. Михальченко М. Україна розділена в собі: від Леонідії до Вікторії. Київ: ПЕНД імені І. Ф. Кураса НАНУ, 2009. Т.1. Київ, 2009. 489 с. Т. 2. Київ, 2009. 457 с.
15. Національне питання в Україні: виклики сучасності, уроки історії: доп. та мат. Всеукр. наук. конф. 20 лист. 2014 р. / НАНУ; Ін-т історії України. Київ: Ін-т історії України, 2016. 262 с.
16. Палій Г. Проблема збереження єдності Української держави: контекст суперечностей у національній ідентичності // Наукові записки. Київ, 2002. Т. 20. Спеціальний вип. С. 267-272.
17. Пелагеша Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації. Київ: НІСД, 2008. 289 с.
18. Ребкало В. А., Обушний М. І., Майборода О. М. Етнонаціональні проблеми в сучасній Україні: досвід, проблеми, перспективи. Київ: Вид-во УАДУ при Президенті України, 1996. 116 с.
19. Сергійчук В. І. Українці в імперії. Київ, 1992. 92 с.
20. Смолій В. А., Гуржій О. І. Як і коли почала формуватися українська нація. Київ: Наукова думка, 1991. 112 с.
21. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна. Литва, Білорусь. 1569-1999. Київ, 2012. 464 с.
22. Тишков В. А. Этничность и власть в СССР (этнополитический анализ) // Советская этнография. 1991. № 3. С. 9-15.
23. Український націоналізм: Антологія. Т. 1. 2-е вид. Київ, 2010. 384 с. Т. 2. Київ, 2011. 352 с.
24. Формы национального движения в современных государствах. Австро-Венгрия. Россия. Германия / под ред А. И. Кастелянского. СПб.: Общественная польза, 1910. 14, 821 с.
25. Шпорлюк Р. Імперія та нації. З історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусії. Київ: Дух і Літера, 2000. 354 с.

26. Щербак М. Г., Щербак Н. О. Національна політика царизму на Правобережній Україні. Київ, 1997. 90 с.
27. Этничность на постсоветском пространстве: роль в обществе и перспективы: мат. конф., Киев, нояб. 1995. Київ, 1997. 110 с.

Тема 2. Назва «вітчизни» та народу як прояв ідентичності та шлях до її формування

1. Історіографія проблеми.
2. Головні чинники еволюції у справі вживання етнонімів та «аллонімів» («чужих» назв). Історичні приклади.
3. Особливості вживання етнонімів та «аллонімів» у різні історичні періоди розвитку українського суспільства.
4. Назва «вітчизни» та її територія.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Грушевський М. Велика, Мала і Біла Русь // Український світ 1992. №1. С. 16-17, № 2. С. 20, 29-31. URL: <http://litopys.org.ua/> (дата звернення: 10.08.2019).
2. Дзярновіч Алег. Пошуки Айчыны: «Літва» і «Русь» у сучаснай беларускоі гістарыяграфіі // Палітычная сфера. 2012. № 18-19. URL: <http://pawet.net> (дата звернення: 10.08.2019).
3. Магочій П.-Р. Україна : історія її земель та народів. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2012. 794 с.
4. Макарчук С. Національна свідомість і етноніми українців у ХІХ ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2000. Вип. 7. С. 127–131.
5. Маслійчук В. «Від України до Малоросії». Регіональні назви та національна історія // Україна: процеси націотворення. Київ: К.І.С., 2011. С. 229-245.
6. Новікова Л. «Хозарський слід» в історії козацтва: до питання про зміну уявлень на зламі епох (на основі джерел раннього модерного періоду) // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва Інституту історії Національної Академії Наук України. Одеса, 2016. Вип. 11. С. 69–82.
7. Національні процеси в Україні: історія і сучасність: док. і матеріали: Довідник / упоряд. Кресіна І. О. (кер.) та ін.; за ред. В. Ф. Панібудьласки: у 2 ч. Київ, 1997. Ч. 1. 583 с. Ч. 2. 704 с.
8. Яковенко Н. Вибір імені versus вибір шляху (назви української території між кінцем ХVІ – кінцем ХVІІ ст.) // Міжкультурний діалог. Т. 1.: Ідентичність.

Київ: Дух і літера, 2009. С. 57-95.

Додаткова:

1. Аркуша О., Мудрий М. Русофілство в Галичині в середині XIX – на початку XX ст. : генеза, етапи розвитку, світогляд // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. іст. 1999. Вип. 34. С. 231-268.
2. Барвінський Б. Польська персоніфікація «України» з 1644 р. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Львів, 1914. Т. 121. С. 117-132.
3. Вирський Д. Околиця Ренесансу: річпосполитська історіографія України (XVI – XVII ст.). Київ, 2007. Ч. 1. 326 с.
4. Етнонаціональна структура українського суспільства: довідник. Київ, 2004. 342 с.
5. Новікова Л. Історичний текст як картина минулого і як відображення реалій своєї доби: на прикладі «Синопису» // Історія України в книжкових пам'ятках 16-17 ст.: з колекції Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова. Одеса, 2011. С. 80-97.
6. Струкевич О. Українська «нація до націоналізму»: пошуки критеріїв ідентичності в Україні-Гетьманщині XVIII ст. // Український історичний журнал. 1999. № 6. С. 17-33.
7. Флоря Б. О некоторых особенностях развития этнического самосознания восточных славян в эпоху средневековья – раннего Нового времени // Россия-Украина. История взаимоотношений / отв. ред.: Миллер А. И., Репринцев В. В., Флоря Б. Москва, 1997. С. 9-28. URL: <http://litopys.org.ua/vzaimo/vz.htm> (дата звернення: 10.08.2019)..
8. Яковенко Н. Паралельний світ: Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні, XVI – XVII ст. Київ, 2002. 416 с.

Тема 3. Роль Києва та інших українських історичних столиць та адміністративних центрів у забезпеченні процесів національної консолідації

1. Історіографія питання.
2. Столиці, адміністративні центри та їх значення у середньовічну та ранньомодерну добу (до кінця XVIII ст.).
3. Столиці та їх значення у новітню добу.
4. Київ у новітню добу.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Вінграновський М. Чотирнадцять столиць України. Короткі нариси з їх історії. Київ: Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2002. 176 с. URL: <http://ukrlife.org/main/prosvita/14capitals.html> (дата звернення: 10.08.2019).
2. Іщенко М. Г., Шевченко Л. А. Київ – великий сучасний культурний центр // Український історичний журнал. 1982. № 3. С. 47-58.
3. Кравченко В. В. Харків/Харків: столица Пограниччя. – Вильнюс: Европейский гуманитарный университет, 2010. 358 с.
4. Магочій П.-Р. Україна : історія її земель та народів. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2012. 794 с.
5. Національні процеси в Україні: історія і сучасність: док. і матеріали: довідник / упоряд. Кресіна І. О. (кер.) та ін.; за ред. В. Ф. Панібудьласки: у 2 ч. Київ, 1997. Ч. 1. 583 с. Ч. 2. 704 с.
6. Рубчак М. Від периферії до центру: розвиток української національної свідомості у Львові у 16 ст. // Філософ. і соціолог. думка. 1993. № 1. С. 96-112.

Додаткова:

1. Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX і XX ст. Т. 4 / ред.: Л. Зашкільняк, Є. Матерніцкі; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів; Жешув, 2006. 493 с.
2. Воблий К. Київ – серце України. Київ; Львів : Укрдержвидав, 1944. 32 с.
3. Грицак Я. Страсти по Львову // Ї: незалежний культурологічний літопис. 2002. № 26. С. 66-87. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n26texts/hrytsak.htm> (дата звернення: 10.08.2019).
4. История Киева: у 2 т. Киев, 1963–1964. Т. 1. Киев: Изд-во АН УССР, 1963. 663 с. Т. 2. Киев: Изд-во АН УССР, 1964. 819 с.
5. Історія Львова: у 3 т. / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; за ред., з передмовою Я. Ісаєвича; редкол.: М. Литвин, Ф. І. Стеблій. Львів, 2006-2007. Т. 1. 1256-1772 . Львів: Центр Європи, 2006. 295 с.; Т. 2: 1772 - жовтень 1918. Львів: Центр Європи, 2007. 559 с.; Т. 3. Листопад 1918 - поч. XXI ст. Львів : Центр Європи, 2007. 575 с.
6. Лазарович Микола. Друга столиця ЗУНР // Ї. Незалежний культурологічний літопис. 2010. № 63. С. 56-77. URL: www.ji.lviv.ua/n63texts/lazarovych1.htm (дата звернення: 10.08.2019).
7. Маркова О. Є., Молодчиков О. В. Київ: іст. огляд: (карти, ілюстрації, документи). Київ: Голов. ред. УРЕ, 1982. 232 с.
8. Михайлик А. Ф. Харківу 300 лет. (1656-1956) : краткий ист.-экон. очерк.

Харьков: Обл. изд-во, 1958. 159 с.

9. Новікова Л. Історичний текст як картина минулого і як відображення реалій своєї доби: на прикладі «Синопису» // Історія України в книжкових пам'ятках 16-17 ст.: з колекції Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова. Одеса, 2011. С. 80-97.
10. Попельницька О. П'ять гетьманських резиденцій: Суботів, Чигирин, Батурин, Глухів. Козелець: інформація історичних джерел // Історико-географічні дослідження в Україні. Київ, 2005. № 8. С. 50-83. URL: <http://history.org.ua/JournALL/geo/8/3.pdf> (дата звернення: 10.08.2019).
11. Ричка В. М. «Галич – другий Київ»: середньовічна формула чи історіографічна метафора? // Український історичний журнал. 2006. № 1. С. 4-13.
12. Федака С. Населені пункти і райони Закарпаття: історично-географічний довідник. Ужгород: Поліграфцентр "Ліра", 2014. 264 с.

Тема 4. Роль явищ культури та духовного життя в процесах національної інтеграції в Україні

1. Значення релігійного чинника в процесах національної консолідації в межах окремих періодів.
2. Об'єднуючий потенціал літератури в межах різних періодів.
3. Історіографічні образи України у XIX – XX ст. як підґрунтя для національної консолідації.
4. Розвиток «спільної» літературної мови як важливий чинник національної інтеграції.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Вівчарик М. М. та ін. Українська нація: шлях до самовизначення. Київ: Вища школа, 2001. 287 с.
2. Грушевський М. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Грушевський М. Твори. Львів, 2002. Т. 1. С. 75-82. URL: <http://litopys.org.ua/> (дата звернення: 10.08.2019).
3. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2012. 794 с.
4. Меленчук О. Феномен святкування роковин, присвячених пам'яті Т. Шевченка як соціокультурне явище в боротьбі за українську незалежність у літературно-критичних студіях С. Єфремова // Вісник

Черкаського університету. Вип. 178. Серія Філологічні науки. Черкаси, 2010. С. 5–12. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=20841&chapter=1> (дата звернення: 10.08.2019).

5. Національні процеси в Україні: історія і сучасність: док. і матеріали: Довідник / упоряд. Кресіна І. О. (кер.) та ін.; за ред. В. Ф. Панібудьласки: у 2 ч. Київ, 1997. Ч. 1. 583 с. Ч. 2. 704 с.
6. Погребенник В. Соборницька ідея української літературної класики // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2009. Вип. 15(1). С. 332-342.
7. Релігійний чинник у процесах націє- та державотворення: досвід сучасної України (Монографія.) Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 272 с.
8. Ричка В. М. Київська Русь: проблема етнокультурного розвитку (конфесійний аспект). Київ, 1994. 34 с.

Додаткова:

1. Брехунець Н. С. Русифікація освітньої сфери України 50 – 80 рр. ХХ ст. // Історичний журнал. 2004. № 67. С. 96-103.
2. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську справу // Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Міщук. Київ: Либідь, 1991. 688 с.
3. Духовність і культура у формуванні особистої та відродженні національної самосвідомості. Матеріали міжнарод. наук. конф. Одеса, 1999. 120 с.
4. Жуковський А. Національне питання в полеміці між М. Драгомановим і Б. Грінченком // Б. Грінченко – М. Драгоманов. Діалоги про українську національну справу. Київ, 1994. С. 18-30.
5. Ісламська ідентичність в Україні / Богомолів О. В., Данилов С. І., Семиволос І. М. Київ: AMES, 2005. 130 с.
6. Кальян С. Єврейська спільнота у політичних процесах на теренах під російської України (середина ХІХ - початок ХХ ст.) / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса. Полтава, 2009. 336 с.
7. Питання історичного розвитку української мови: праці міжвуз. наук. конф., що відбулася в Харкові 15-20 грудня 1959 р., присвяченої V Міжнар. з'їздові славістів. Харків: Вид-во ХДУ, 1962. 343 с.
8. Плохий С. Н. Папство и Украина (политика римской курии на украинских землях в XVI–XVII вв. Киев, 1989. 224 с.
9. Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847 – 1914): зб. док. і мат. / відп. ред. Г. Борjak. Київ : Ін-т історії України, 2013. 807 с.

10. Шелест П. Україно наша радянська. Київ: Вид-во політ. літератури, 1970. 280 с.
11. Яковенко Н. О языковом составе городских и земских книг Правобережной Украины на протяжении XVII в. // Исторические и источниковедческие проблемы отечественной истории. Днепропетровск, 1983. С. 64-72.
12. Ясинская М. И. Сергей Шелухин об украинском языке как факторе единства нации // Право.ua. 2014. № 1. С. 12-16. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pravo_2014_1_4.pdf (дата звернення: 10.08.2019).

Тема 5. Регіональний чинник процесів національної (етнічної та політичної) інтеграції в Україні

1. Передумови формування регіоналізму як одного з важливих явищ національних процесів в Україні.
2. Особливості етнонаціональних процесів та регіональної ідентичності в Північній Буковині, Закарпатті, Галичині та інших регіонах (на вибір) від середньовіччя до початку XX ст.
3. Національні процеси на півдні України в XIX – на початку XX ст.
4. Специфіка регіональних чинників процесів національної інтеграції в період незалежності України в історіографії (роботи Л. Нагорної, І. Зварича, Я. Верменич).

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Верменич Я. В. Конструювання української ідентичності: національні й регіональні проекти другої половини XIX – початку XX ст. / відп. ред. В. А. Смолій. К.: Інститут історії України, 2016. 356 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013111> (дата звернення: 10.08.2019).
2. Верменич Я. В. Пошук моделей консолідації української нації на рубежі XIX і XX століть: погляд з понад сторічної відстані: аналітична доповідь / відп. ред. В. А. Смолій; НАН України. Інститут історії України. Київ : Інститут історії України, 2016. 99 с.
3. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості. Київ, Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 396 с.
4. Зварич І. Т. Етнополітика в Україні: регіональний контекст. Київ, 2009. 320 с.

URL: http://ipend.gov.ua/?mid=11&action=monograph_detail&monograph_id=93
(дата звернення: 10.08.2019).

5. Корюшко М. І. Іслам в Криму: регіонально-національна самоідентифікація кримсько-татарського народу. Київ: Світогляд, 2005. 300 с.
6. Котигоренко В. О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт. Київ : Світогляд, 2004. 722 с.
7. Магочій П.-Р. Крим: наша благословенна земля. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2014. 160 с.
8. Магочій П.-Р. Україна : історія її земель та народів. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2012. 794 с.
9. Міронова І. С. Національні меншини України: навчально-методичний посібник. Миколаїв, 2006. 463 с.
10. Нагорна Л. Феномен регіоналізму і національна ідентичність в Україні: історичні витоки // Регіональна історія України: зб. наук. праць. Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2007. Вип. 1. С. 107–122.
11. Національне питання в Україні XX – початку XXI ст. : історичні нариси / В. М. Литвин та ін. Київ, 2012. 592 с.
12. Національні процеси в Україні: історія і сучасність: док. і матеріали: Довідник / упоряд. Кресіна І. О. (кер.) та ін.; за ред. В. Ф. Панібудьласки: у 2 ч. Київ, 1997. Ч. 1. 583 с. Ч. 2. 704 с.
13. Україна: процеси націотворення / упор. А. Каппелер. Київ : К.І.С., 2011. 415 с.

Додаткова:

1. Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика. Москва: ИСБ РАН, 1997. 318 с. URL: https://inslav.ru/images/stories/pdf/1997_Avstro-Vengrija.pdf (дата звернення: 10.08.2019).
2. Аркуша О., Мудрий М. Русофільство в Галичині в середині XIX – на початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. іст. 1999. Вип. 34. С. 231–268.
1. Верменич Я. В. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі / відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України, Відділ історичної регіоналістики. Київ: Інститут історії України, 2015. 482 с.
2. Верменич Я. В. Регіональна інтеграція в умовах глобалізації: теорії та сучасні реалії / відп. ред. В. А. Смолій. К.: Інститут історії України, 2018. 351 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0014574> (дата звернення: 10.08.2019).
3. Грушевський М. Галичина і Україна // Грушевський М. Твори. Львів, 2002. Т. 1. С. 376–382.
4. Закарпаття в етнополітичному вимірі. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса

НАН України, 2008. 682 с.

5. Депортовані кримські татари, болгари, вірмени, греки, німці: зб. док. (1989 – 2002). Київ: Абрис, 2003. 176 с.

6. Мітряєва Г. І. Міжнаціональні аспекти консолідації українського суспільства (регіональна модель) / Нац. ін-т стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України, Закарпатський філіал. Київ; Ужгород, 2001. 172, 2 с.

7. Музичко О. Є. Південна вісь Соборності: націєтворчі процеси в Українському Причорномор'ї (кінець XIX – перша половина XX ст.) Одеса, 2015. 352 с.

8. Національне питання в Україні: виклики сучасності, уроки історії. доп. та мат. Всеукр. наук. конф. 20 лист. 2014 р. / НАНУ. Ін-т історії України. Київ: Ін-т історії України, 2016. 262 с.

9. Новікова Л. В. «Історіограф» Південної України Аполлон Скальковський: інтелектуальна апологія імперської політики та регіональної історичної самобутності / відп. ред. В. М. Хмарський. Одеса: Одеський національний університет, 2012. 464 с.

10. Новікова Л. В. Історія етнічних (національних) меншин в Україні. Змістовий модуль 1. Загальна частина: курс лекцій. Одеса: Одеський національний університет, 2018. 214 с.

11. Проблеми національно-культурної самоідентифікації українців на Півдні та Сході України в контексті етнополітики Європейського Союзу. Одеса, 2007. 87 с.

12. Скоблик В. П., Сліпецький О. С. Багаторівневе співвідношення ідентичностей на Закарпатті (1991-2001) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Історія. Вип. 21. Ужгород, 2008. С. 57-62.

13. Старик В. Між націоналізмом і толерантністю: [Чернівецька область]. Чернівці : Прут, 2009. 184 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001302> (дата звернення: 10.08.2019).

14. Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX ст.). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 498 с.

15. Турченко Ф. Г., Турченко Г.Ф. Південна Україна: модернізація світова війна, революція (кінець XIX ст.-1921 р.): Історичні нариси. Київ: Генеза, 2003. 304 с.

16. Черничко С., Фединець Ч. Наш місцевий Вавілон: історія мовної політики на території сучасного Закарпаття у першій половині XX ст. (до 1944 р.). Ужгород : Поліграфцентр "Ліра", 2014. 236 с.

б) Тематика семінарських занять до розділів (змістових модулів) 3-4

Тема 1. Інтеграційні процеси в період Русі-України

1. Основні напрями інтеграційних процесів.
2. Політичні та соціально-економічні зв'язки Русі-України з Візантією.
3. Вплив Візантії на культурний розвиток Русі.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Галицько-Волинський літопис / Переклад Л. Махновця. Львів, 1994.
2. Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України від найдавніших часів до XIX століття. Київ: Київський ун-т, 2007. 480 с.
3. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 1. Навчальний посібник. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2002. 224 с.
4. Грушевський М. С. Історія України-Русі У 11 тт., 12 кн. Т. 1, 2. К., 1991-1992.
5. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 2. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2004. 320 с.
6. Задорожній О. В. Міжнародно-правова діяльність князів Київської Русі періоду «відносної централізації»: від Аскольда до Святослава (IX-X ст.) // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. С. 171-175.
7. Котляр М. Ф. Дипломатія Київської Русі // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: «Наукова думка». 2004. 688 с.: іл. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Dyplomatiya_KR (дата звернення: 10.08.2019).
8. Моцик О. Зовнішня політика й дипломатія Києва: перші кроки (VI–IX ст.) // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2018. № 1 (3). С. 107-111.
9. Овсій І. О. Зовнішня політика України (від найдавніших часів до 1944 року). Навч. посібник. 2-е вид. Київ : Либідь, 2002. 240 с.
10. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси. Москва, 1968. 474 с.
11. Сахаров А. Н. Дипломатия Древней Руси (IX – первая половина X вв.). Москва, 1980. 358 с.
12. Толочко О. П.. Київська Русь. Київ, 1998. 391 с.

Додаткова:

1. Грушевський М. С. Історія України-Русі У 11 тт., 12 кн. Т. 1, 2. Київ, 1991-1992.
2. Залізняк Л. Л. Нариси стародавньої історії України. Київ, 1994. 225 с.
3. Котляр М. Дипломатія Галицько-Волинської Русі // Доповіді та повідомлення. Четвертий міжнародний конгрес україністів. Одеса, 26-29 серпня 1999 р. Одеса; Київ; Львів, 1999. 4.1. С. 67-73.
4. Левченко М. В. Очерки по истории русско-византийских отношений. Москва, 1956. 556 с.
5. Овсій І. О. Зовнішня політика України (від найдавніших часів до 1944 року). Навч. посібник. 2-е вид. Київ, 2002. 240 с.
6. Сахаров А. Н. Дипломатия Святослава. Москва, 1982. 240 с.

Тема 2. Інтеграційні процеси в XVII – XVIII ст.

1. Запорозьке козацтво в системі європейських інтеграційних процесів.
2. Інтеграція України в економічну та політичну систему Росії в другій половині XVII – XVIII ст.
3. Напрями культурної інтеграції.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Дещинський Л. Є., Панюк А. В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 1. Навч. посібн. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2002. 224 с.
2. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 2. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2004. 320 с.
3. Кучик О. С., Заяць О. А. Зовнішня політика України: навчальний посібник. Київ : Знання, 2010. 572 с.
4. «Пакти і Конституції» Української козацької держави (до 300-ліття укладання) / відп. ред. В. А. Смолій; упор. М. С. Трофимчук, Т. В. Чухліб. Львів : Світ, 2011. 440 с.
5. Чабан А. Ю., Харсун О. В. Українська козацька держава часів Богдана Хмельницького як суб'єкт європейських міжнародних відносин // Вісник Черкаського університету. 2017. № 1. С. 118-127.
6. Чухліб Т. В. Гетьмани і монархи Української держави в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. Київ : Інститут історії України НАН України, 2003. 518 с.
7. Верстюк В. Ф. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Українські

проекти в Російській імперії. Київ: Наукова думка, 2004. 503 с.

8. Голобуцкий В. А. Дипломатическая история освободительной войны украинского народа (1648-1654 гг.). Киев, 1962.

Додаткова:

1. Дашкевич Я. Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV – XVIII ст.) // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. 1991. Т. CCXXII. С. 28-44.
2. Зілинський О. Духовна генеза першого українського Відродження // Європейське Відродження та українська література XIV – XVIII ст. // 36. праць. Київ, 1993. С. 276-299.
3. Сарбей В. Г. Петербург у контексті історії українського національного відродження кінця XVII – початку XX ст. // УІЖ. 1998. № 37. С. 2-14.
4. Сергійчук В. І. Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – середини XVII ст. Київ, 1994. 224 с.
5. Сидоренко О. Ф. Українські землі в міжнародній торгівлі (IX – середина XVIII ст.). К., 1992. 229 с.
6. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький : [Соціально-політичний портрет]. Київ : Альтернативи, 2003. 399 с.
7. Україна і Польща в період феодалізму: 36. наук. пр. / АН УРСР. Ін-т історії України. Редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. Київ : Наук, думка, 1991. 140 с.
8. Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.) / відп. ред.: В. А. Смолій. Київ: НАН України, Ін-т історії України, 2003. 426 с.

Тема 3. Основні напрями інтеграційних процесів у XIX ст.

1. Основні напрями інтеграційних процесів у XIX ст.
2. Місце Південної України в економічній інтеграції з країнами Західної Європи та Близького Сходу.
3. Культурний розвиток України в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Дещинський Л. Є., Панюк А. В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 1. Навч. посібн. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2002. 224 с.
2. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 2. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2004. 320 с.
3. Верстюк В. Ф. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Українські

проекти в Російській імперії. Київ: Наукова думка, 2004. 503 с.

4. Овсій І. О. Зовнішня політика України (від найдавніших часів до 1944 року). Навч. посібник. 2-е вид. Київ : Либідь, 2002. 240 с.

Додаткова:

1. «Українське питання» в Російській імперії (кінець XIX ст. – початок XX ст.) / під ред. В. Г. Сарбея. Київ, 1999. Ч. 1-3.
2. Шпорлюк Р. Українське національне відродження в контексті європейської історії кінця XVIII – початку XIX ст. // Україна : Наука і культура. 1991. С. 159-167.

Тема 4. Український національно-визвольний рух у контексті загальноєвропейських та світових процесів

1. Україна в планах європейських держав на початку XX ст.
2. Інтеграційні процеси в період Центральної Ради.
3. Особливості інтеграційних процесів в Українській державі в добу гетьмана П. Скоропадського.
4. Міжнародна політика Директорії УНР.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Дещинський Л. Є., Панюк А. В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 1. Навч. посібн. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2002. 224 с.
2. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 2. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2004. 320 с.
3. Савчук В. А. Павло Скоропадський – останній гетьман України. Харків : Фоліо, 2008. 380 с.
4. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: підр. для вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 2006. 710 с.
5. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. Т.1-2. К., 1996.
6. Україна у міжнародних відносинах XX ст. / за ред. проф. Я. Й. Малика. Львів : Світ, 2004. 468 с.
9. Матвієнко В. Українська дипломатія 1917-1921 років на теренах постімперської Росії: Монографія. Київ: Київський університет, 2002. 397 с.

Додаткова:

1. Колосова К. Міжнародні культурні зв'язки України. Київ, 1965. 211 с.
2. Косик В. Франція та Україна. Становлення української дипломатії (березень

- 1917 – лютий 1918). Львів: Видавн. Центр ЛНУ імені І. Франка, 2004. 264 с.
3. Україна у міжнародних відносинах XX ст. / за ред. проф. Я. Й. Малика. Львів: Світ, 2004. 468 с.

Тема 5. Проголошення незалежності України і початок нового етапу інтеграційних процесів

1. Основні вектори політичної інтеграції.
2. Економічні інтеграційні процеси.
3. Інтеграційні процеси в галузі освіти.
4. Актуальні проблеми інтеграційних процесів в Українській державі на сучасному етапі.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Артьомов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз : навчальний посібник. Ужгород : Ліра, 2007. 384 с.
2. Дещинський Л. Є., Панюк А. В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 1. Навч. посібн. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2002. 224 с.
3. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 2. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2004. 320 с.
4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Ради України. 1991. № 29.
5. Закон України «Про прийняття Статуту Гаазької конференції з міжнародного приватного права» // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 30.
6. Зленко А. М. Зовнішньополітична стратегія та дипломатія України: Підручник / за ред. Манжоли В. А. Київ : «Київський університет», 2008. 379 с.
7. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська та ін. Київ : НІСД, 2012. 192 с.
8. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_158 (дата звернення: 10.08.2019).
9. Кухарська Н. О. Україна в сучасних інтеграційних процесах: навч. посібн. Одеса: «Атлант VOI COIU», 2015. 186 с.
10. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 37.
11. Про внесення зміни до статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. 2003.

№ 7.

12. Про ратифікацію Угоди між Україною та технологічне співробітництво // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 6.
13. Стратегічний курс – інтеграція в Європу (матеріали конференції «Європейський Союз та Україна: стратегія відносин в контексті розширення») // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 6.
14. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України : підручник. Дипломат. акад. України при М-ві закордон. справ України. [2-ге вид., допов. і оновл.]. Київ : LAT&K, 2015. 479 с.

Додаткова:

1. Андрейченко А. В. Європейський вибір як чинник модернізації українського суспільства // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 22. 2017. С. 91-96.
2. Андрійчук В. Глобалізація, інтеграція та економічна безпека України // Політика і час. 2005. № 9. С. 61-70.
3. Андрущенко В. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу // Вища освіта України. 2004. № 1. С. 17-23.
4. Батаренко А. О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. 2014. №1. С. 34–37.
5. Вільні економічні зони: світовий досвід і українська специфіка : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Сіваченко І. Ю., Кухарська Н. О., Побережний Д. В. та ін.; під. ред. І. Ю. Сіваченко. Київ : ЦНЛ, 2004. 488 с.
6. Дергачев В. Цивилизационная геополитика. Київ: Вира-Р, 2004. 672 с.
7. Європейський проект та Україна: монографія / А.В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г.М. Яворська та ін. Київ: НІСД. 2012. 192 с.
8. Заремба О. В., Федоренко О. А. Геополітичні ідеї в контексті розвитку української політичної думки ХХ – початку ХХІ століття. Київ : ПП «ЗОЛОТІ ВОРОТА», 2014. 168 с.
9. Зленко А. Дипломатия и политика Украины в процессе динамических геополитических перемен. Харків : Фолио, 2004. 559 с.
10. Кордон М. В. Україна – НАТО: історія та сьогодення. Житомир : Полісся, 2008. 148 с.
11. Клімчук Б. Євро регіон «Буг»: концепція та стратегія розвитку: монографія. Луцьк : «Вежа», 2002. 416 с.
12. Литвин В. Україна: Європа чи Євразія. Київ : Терра, 2004. 512 с.
13. Наливайко Д. Україна очима Заходу. К. : Грамота, 2008. 784 с.
14. Петровський В. В. Українсько-російські взаємини в сучасній західній науковій літературі (1991-2001 рр.). Харків : Майдан, 2003. 492 с.

15. Ризики європейського інтеграційного проекту: виклики та можливості для України / І. В. Клименко, І. В. Ус. Київ : НІСД, 2012. 88 с.
16. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах / О. С. Кваша, А. В. Синякова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 23. Ч. 1. 2019. С. 112-117.
17. Чекаленко Л. Фактори європейської ідентичності у світлі ситуації в Україні // Європейські історичні студії: науковий журнал. 2016. № 3. С. 43-56.
18. Чорноплеча О. Історичні передумови європейської інтеграції та нова роль Євросоюзу в глобальній економіці // Вісн. Тернопіл. нац. екон. ун-ту. 2010. № 5-1. С. 222-228.

САМОСТІЙНА РОБОТА. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

а) Вимоги до виконання самостійної роботи та індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ):

Самостійна робота магістрів передбачає їх підготовку до семінарських занять, лекцій, виконання ІНДЗ.

Головними формами самостійної роботи (без ІНДЗ) є ознайомлення з рекомендованою до вивчення літературою, як основною, так і додатковою, її конспектування, самостійний пошук іншої спеціальної літератури та її опрацювання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) включено до структури самостійної роботи студентів та призначене для розвитку навичок наукових досліджень, сприяє поглибленому вивченню різних аспектів проблематики спеціального курсу.

У рамках курсу ця форма роботи передбачає:

- поглиблене вивчення окремих аспектів внутрішніх, переважно національних, інтеграційних процесів в Україні;
- поглиблене вивчення окремих питань щодо зовнішніх інтеграційних процесів, суб'єктом яких є Україна;
- ознайомлення з рекомендованими науковими дослідженнями та джерелами, які репрезентують різні аспекти зазначеної проблематики;
- написання двох рефератів чи історичних есе (кожний вид

роботи оцінюється в 15 балів) на теми, запропоновані у межах курсу. Вони можуть розкривати історичну проблему, або бути рефератом наукової літератури з певної проблематики (не менше 7 позицій);

- підготовка презентації власного напряму науково-дослідних студій, в яких відбивалися б теоретичні напрацювання курсу.

Магістри мають обрати тему індивідуальної роботи відповідно своїм науковим уподобанням та керуючись змістом курсу й запропонованою тематикою. У разі необхідності тема індивідуальної роботи може бути обрана за пропозицією самого магістра, узгодженою з лектором.

Для виконання роботи магістри мають ознайомитися зі списком рекомендованої літератури до курсу, електронними ресурсами, здійснити пошукову діяльність у Науковій бібліотеці ОНУ імені І. І. Мечникова та інших бібліотеках, використати бібліографічну підтримку бібліотек.

Написання реферату слід розпочати з консультації з лектором, складання плану роботи. У рефераті обрана тема має бути розкрита у такому порядку: джерела та історіографія (тільки вивчені магістром), розділи, в яких розкриваються завдання реферату, висновки до тексту реферату, список використаних джерел та літератури.

Якщо це реферат наукової літератури, то він також має містити згадані складові, план реферату розробляється відповідно до історіографічних аспектів, яким присвячена література.

Рекомендований обсяг реферату: 10-15 сторінок, шрифт 14, інтервал 1,5.

Есе має більше, ніж реферат, відображати власну позицію автора щодо обраної проблеми. Текст есе має містити оригінальну ідею, роздуми автора над проблемою з використанням порівняльного підходу, інших сучасних методологічних підходів. Есе має містити вступ, в якому дається характеристика використаної магістром історіографії та джерел, головний текст, короткий висновок та список використаних джерел й літератури. Обсяг есе – 7-10 сторінок, шрифт

14, інтервал 1,5.

Всі види ІНДЗ мають містити посторінкові посилання.

Важливим завданням для магістрів має бути підготовка презентації своєї індивідуальної роботи. Презентація може бути традиційною – усною, без використання демонстраційної апаратури. Водночас магістри мають підготувати презентацію нового зразка, тобто з використанням відповідних комп'ютерних програм та необхідного технічного забезпечення. Підготовка презентації буде сприяти систематизації матеріалу, а підготовлені матеріали завдяки візуалізації зможуть сприяти більшому засвоєнню висновків автора слухачами, що забезпечить умови для більш успішного обговорення та дискусії.

б) Розподіл годин для самостійної роботи та ІНДЗ:

№ З/п	Назва теми/види завдань	Кількість годин д/в	Кількість годин з/в
До розділів (змістових модулів) 1, 2			
1.	Вступ до вивчення внутрішніх інтеграційних процесів в Україні як національних. Теоретичні та загальні питання / [1], [2], [3], [4]	5	7
2.	Назва «вітчизни» та народу як прояв спільної ідентичності та шлях до її формування / [1], [2], [3], [4]	5	8
3.	Роль Києва та інших українських історичних столиць та адміністративних центрів у забезпеченні процесів національної консолідації / [1], [2], [3], [4]	5	8
4.	Роль явищ культури та духовного життя в процесах національної інтеграції в Україні / [1], [2], [3], [4]	5	8
5.	Регіональний чинник процесів національної суспільної інтеграції в Україні / [1], [2], [3], [4]	5	10
До розділів (змістових модулів) 3, 4			
1.	Інтеграційні процеси в період Русі-України / [1], [2], [3]	4	8
2.	Інтеграційні процеси в XVII – XVIII	4	8

	ст. / [1], [2], [3], [4]		
3.	Основні напрями інтеграційних процесів у XIX ст. / [1], [2], [3], [4]	4	8
4.	Український національно-визвольний рух у контексті загальноєвропейських та світових процесів / [1], [2], [3], [4]	5	9
5.	Проголошення незалежності України і початок нового етапу інтеграційних процесів / [1], [2], [3], [4]	8	8
	ІНДЗ до 1-4 змістових модулів	30	30
	Разом	80	112

У таблиці до самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до лекцій та практичних, ознайомлення з базовою літературою;

[2] – написання реферату, есе, доповіді (на вибір як ІНДЗ);

[3] – ознайомлення з джерелами;

[4] – ознайомлення з додатковою літературою.

в) Рекомендована тематика рефератів та інших видів ІНДЗ

1. До розділів (змістових модулів) 1-2:

1. Поняття «національна ідентичність» та його значення для аналізу історичних національних процесів.
2. Значення м. Києва у процесі консолідації українського народу та нації.
3. Об'єднуючий потенціал творів Т. Г. Шевченка у контексті українського націотворення.
4. Етноконфесійна структура ранньомодерного суспільства Речі Посполитої як одна з передумов розвитку соціальної конфліктності.
5. «Образ» українського козацтва як спільноти на певній території у працях іноземних авторів ранньомодерної доби.
6. «Синопис» і його роль у формуванні нової національної ідентичності.
7. Результати переписів населення в Російській імперії у другій половині XIX ст. як важливе джерело для аналізу національних

процесів в Україні.

8. Українофільський напрямок в західноукраїнських землях: походження, головні ідеї та персоналії.
9. Москвофільський напрямок в західноукраїнських землях: походження, головні ідеї та персоналії.
10. Вплив італійського національного руху на теорію та практику українського руху.
11. Роль української періодики періоду 1905-1914 рр. у процесі формування національної свідомості.
12. Роль Українських Січових стрільців у розвитку національної ідентичності серед українців Закарпаття та Волині.
13. Праця М. Грушевського «Хто такі українці і чого вони хочуть» як джерело для аналізу «образу української ідентичності».
14. Досвід Центральної Ради у справі організації керівництва національними процесами в Україні.
15. Завдання формування національної свідомості та засоби для його досягнення у документах та діяльності ОУН.
16. Особливості національної політики та національної міфології під час Другої світової війни.
17. «Україна наша радянська» П. Шелеста: нереалізований потенціал для формування національної свідомості.
18. Увічнення історичної пам'яті представників національних меншин або пов'язаних з ними подій в Одеській області.
19. Увічнення пам'яті персоналій української історії та окремих подій в Одеській області.
20. Регіональні аспекти національних процесів (на вільний вибір українського регіону).

2. До розділів (змістових модулів) 3-4:

1. Хазарський каганат і Русь: історіографія проблеми.
2. Відносини Галицько-Волинського князівства з Північно-Східною Руссю.
3. Мусульманство у світових інтеграційних процесах.

4. Роль християнства в інтеграційних процесах.
5. Проникнення ідей Відродження і Реформації на українські землі в XVI – XVII ст.
6. Участь запорозького козацтва в європейських військово-політичних процесах.
7. Проблеми втягнення українського ринку періоду Гетьманщини у всеєвропейський ринок.
8. Значення одеського порто-франко в інтеграційних процесах України з Європою.
9. Прилив капіталу європейських країн в Україну в кінці XIX – на початку XX ст.
10. Україна у панславістському русі другої половини XIX – початку XX ст.
11. Зовнішньополітичні зв'язки УНР і Четвертного союзу.
12. Міжнародні зв'язки Українського уряду в 20-30-ті рр. XX ст.
13. Культурний чинник в інтеграційних процесах України в радянський період.
14. Університетські центри України, як засіб наукової та культурної інтеграції з країнами світу.
15. Розширення політичного та економічного співробітництва України в період перебудови.
16. Українська держава в світових інтеграційних процесах (кінець XX – початок XXI ст.)
17. Розвиток інтеграційних процесів в Українській державі на сучасному етапі.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Зазначений курс спрямований на зростання активності та самостійності магістрів у процесі отримання знань та забезпеченні чітких орієнтирів стосовно предмету, що вивчається. Для здійснення мети і основних завдань курсу застосовуються наступні методи, запропоновані І. Я. Лернером та М. М. Скаткіним, які враховують необхідність розвитку внутрішньої активності студентів у процесі

навчання:

1. Пояснювально-ілюстративний метод. Він використовується як один із основних традиційних методів передачі знань при викладенні лекційного курсу. Найбільш ефективний при передачі великого обсягу інформації.

2. Репродуктивний метод. До нього відносять застосування вивченого на основі взірця або правила.

3. Метод проблемного викладу. Викладач формулює пізнавальну задачу, а далі, використовуючи систему доказів, порівнюючи різні точки зору та підходи, показує спосіб вирішення поставленого завдання.

4. Евристичний метод. Він полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у процесі навчання або самостійно сформульованих пізнавальних задач під керівництвом викладача або на основі евристичних програм та вказівок. Процес мислення при цьому набуває продуктивного характеру, водночас знаходиться під контролем викладача або самоконтролем на основі роботи над літературою та навчальними посібниками.

5. Дослідницький метод. Він націлений на самостійне вивчення джерел та дослідницької літератури. Використовується при виконанні самостійної роботи, ІНДЗ.

Див. : Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. Москва, 1981. 186 с.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Для з'ясування ефективності процесу навчання використовуються різні методи контролю, при цьому звертається увага на різні його форми (індивідуальний, груповий, фронтальний). Використовується також поточний контроль, який призначений для перевірки самостійної роботи магістрів та отриманих ними знань, модульні контролю. Для цього призначено усне опитування на семінарських заняттях, теоретичні питання та тести для семестрових контрольних робіт. Підсумковий модульний контроль проводиться у

вигляді іспиту на основі питань до нього.

а) Теоретичні питання для семестрових контрольних робіт

До розділів (змістових модулів) 1-2:

1. Теоретичні питання стосовно процесів національної (внутрішньої) інтеграції України.
2. Макроетапи процесів національної інтеграції.
3. Назва народу як інтегруючий чинник: від середньовіччя до кінця ранньомодерної доби.
4. Назва народу як інтегруючий чинник: від кінця ранньомодерної доби до початку ХХІ ст.
5. «Назва вітчизни» та уявлення щодо її території в контексті історії України від середньовіччя до сучасності.
6. Роль Києва у консолідації українського етносу та нації у ІХ – на початку ХХ ст.
7. Столиці новітньої доби та їх історичне значення.
8. Значення релігійного чинника в процесах національної консолідації України в модерну та новітню добу.
9. Об'єднуючий потенціал літературної мови та літератури в модерну добу історії України.
10. Історіографічна парадигма М. С. Грушевського та її роль як підґрунтя для національної консолідації України.
11. Регіональні особливості процесів національної інтеграції в Україні в новий час.
12. Регіональні особливості процесів національної інтеграції в Україні у ХХ ст.

До розділів (змістових модулів) 3-4:

1. Вплив Візантії на спроби інтеграції Русі в Європу.
2. Українська культура XIV – XVI ст. у загальноєвропейському контексті.
3. Запорозьке козацтво в системі міжнародних відносин.

4. Економічна інтеграція Гетьманщини в систему Росії.
5. Суспільно-політична та культурна інтеграція України з країнами Європи у першій половині XIX ст.
6. Особливості інтеграційних процесів у Південній Україні.
7. Українське питання в період Першої світової війни.
8. Особливості інтеграційних процесів перших українських демократичних урядів.
9. Україна в інтеграційних процесах східноєвропейських країн (кінець 40-х – кінець 80-х рр. XX ст.
10. Особливості інтеграційних процесів Української держави після проголошення незалежності.
11. Євросоюз і Україна: проблеми інтеграції.
12. Актуальні проблеми українсько-російських стосунків на початку XXI ст.

б) Взірці тестових завдань для поточного семестрового контролю

До розділів (змістових модулів) 1-2

1. Вкажіть на «другу» столицю Західноукраїнської Народної Республіки: а) Тернопіль; б) Ужгород; в) Чернівці.
2. Хто з козацьких літописців (так званих канцеляристів) особливо емоційно переймався руйнацією вітчизни, зокрема, Правобережної України: а) Г. Грабянка; б) С. Величко; в) Р. Ракушка-Романовський.
3. Вкажіть на головні підходи до проблеми нації та націоналізму: а) конструктивізм; б) примордіалізм; в) постпримордіалізм.
4. Вкажіть рік, коли було перенесено столицю УСРР з Харкова до Києва: а) 1934; б) 1924; в) 1919; г) 1954.
5. Наприкінці травня 1648 р. з Бродів повідомляли польський уряд, що козаки «по Білу Церкву й за Дніпром все хочуть забрати, щоб було ...» (оберіть правильний варіант): а) українське воєводство; б) руське князівство; в) козацьке воєводство; г) козацьке князівство.
6. На думку ряду сучасних дослідників, яку роль протягом століть

зіграли кріпосницькі відносини у формуванні етнічної структури суспільства: а) сприяли цементуванню етнічного складу; б) сприяли збільшенню складових в етнічній структурі; в) ніяку роль не зіграли взагалі.

7. Хто з відомих українських діячів написав працю «14 столиць України»: а) М. Вінграновський; б) І. Дзюба; в) І. Гель; г) Ю. Бадзьо.
8. Який дослідник сприяв утвердженню в історичній науці терміну «давньоруська народність»: а) Б. Греков, б) В. Мавродін; в) Б. Флоря; г) В. Ключевський.
9. Коли зустрічається назва «українники» щодо жителів етнічних українських земель: а) під час їх входження до середньовічної Польщі; б) під час їх перебування у Великому князівстві Литовському; в) у період Речі Посполитої; г) в Русі.
10. Які дослідники є авторами роботи «Як і коли почала формуватися українська нація»: а) Смолій В., Гуржій О.; б) Смолій В., Степанков В.; в) Гуржій О., Толочко О.
11. Як називається ототожнення особистості з певною спільнотою, її символами, цінностями, історією, територією, культурою, державними та правовими інституціями, політичними та економічними інтересами: а) загальнонаціональною ідентичністю; б) регіональною ідентичністю; в) становою ідентичністю.
12. Який професор Бостонського університету звертає увагу на роль в національних процесах ресентименту: а) Е. Сміт; б) Б. Андерсон; в) Л. Грінфельд; г) М. Грох.
13. Який дослідник велике значення в процесі формування нації відводив розвитку друку та модернізації суспільства: а) Е. Сміт; б) Б. Андерсон; в) М. Грох; г) У. Бек.
14. Яке поняття нації, за Е. Смітом, складають наступні елементи: культурна спільнота, історична територія, політико-юридична спільнота, політико-юридична рівність членів, спільна громадянська культура та ідеологія: а) політичної; б) латеральної; в) етнічної; г) вертикальної.

15. В якій державі спільною канцелярсько-діловою мовою була «проста мова», «руська мова»: а) Русь; б) Велике князівство Литовське; в) Польське королівство; г) Угорське королівство.
16. Яка етнічна теорія походження «козацького народу» або козацтва поширюється на межі XVII – XVIII ст.: а) скіфська; б) хозарська; в) черкеська; г) чорно-клобуцька.
17. До якої традиції відноситься використання терміну «Росія» в середні віки та ранній модерний час: а) латинської католицької; б) грецької православної; в) уніатської; г) польсько-сарматської.
18. Під час якої події монголи виявили сприйняття території Русі як території «руського язика» (народу): а) під час монгольської облоги міста Києва; б) під час передачі верховної влади на Русі князю володимиро-суздальському Ярославу Всеволодовичу; в) під час надання ярлика на правління Данилу Галицькому.
19. Яке питання ставив Мелетій Смотрицький у своїй праці «Перевірка невинності»: а) чи змінюється належність до народу при зміні релігії; б) чи змінюється релігія при свідомій зміні етнічності; в) чи необхідно допомагати в разі потреби представникам інших вір.
20. Якому видатному представнику української еліти XVI ст. приписується вислів, що він є русин й повсюди з гордістю про це говорить: а) К. Острозькому; б) І. Вишенському; в) Д. Вишневецькому; г) С. Оріховському.
21. Який чинник зіграв у свій час важливу роль в укріпленні православної ідентичності в Закарпатті й сприяв переселенню до регіону українців з інших земель: а) закріплення за цією територією до початку XX ст. назви «Угорська Русь»; б) діяльність у Мукачеві подільського князя Федора Коріатовича на підтримку православної церкви; в) прийняття унії в Закарпатті в 1646 р.
22. У назві якого регіону офіційно, як назва губернії, використовувався термін «український (-а)»? а) Херсонщина; б) Галичина; в) Волинь; г) Харківщина.
23. Яку назву отримала робота академіка К. Вобля, видана у

1944 р.: а) «Київ – столиця України»; б) «Київ – серце України»; в) «Київ – серце Русі».

До розділів (змістових модулів) 3-4

1. Економічні зв'язки Русі з Візантією розпочалися за часів: а) князя Олега; б) князя Святослава; в) княгині Ольги.
2. Активне поширення візантійської культури на Русі розпочалося: а) завдяки дипломатичній діяльності княгині Ольги; б) після прийняття християнства на Русі; в) з початком розповсюдження візантійської релігійної літератури.
3. У якій галузі культури візантійський вплив був найменшим: а) архітектурі; б) літературі; в) музиці.
4. Завдяки зусиллям якого князя елементи політичної інтеграції Русі з європейськими країнами були домінуючими: а) Володимира Святославовича; б) Ярослава Мудрого; в) Володимира Мономаха.
5. Найпоширенішим напрямом Реформації, привнесеної з європейських країн на українські землі у XVI ст. стало: а) лютеранство; б) соцініанство; в) православна реформація.
6. Міжнародна діяльність запорозького козацтва наприкінці XVI ст. була зосереджена: а) на боротьбі з польською шляхтою; б) на московських походах; в) на самостійній антитурецькій і антитатарській політиці.
7. Зовнішню політику Б. Хмельницького можна охарактеризувати як: а) політику полівасалітетності; б) збереження незалежності Української козацької держави; в) пошуки військового союзника.
8. Інтеграція української культури в Російську державу в другій половині XVII ст. найбільше проявилася: а) в релігійно-духовній сфері; б) у галузі освіти та науки; в) у мистецтві.
9. Економіка України стала на шлях активної інтеграції в економіку Росії завдяки політиці: а) Олексія Михайловича; б) Петра I; в) Катерини II.
10. Інтеграція економіки півдня України в систему всеросійського та світового ринків у другій половині XIX ст. відбулася

- здебільшого завдяки: а) становлення Одеси в якості головного причорноморського порту; б) режиму порто-франко в Одесі; в) політиці царського уряду.
11. Хто із українських політичних діячів виступив у 1914 р. із декларацією про підтримку Росії в Першій світовій війні: а) Володимир Дорошенко; б) Симон Петлюра; в) Кость Левицький.
12. Товариство українських поступовців у період Першої світової війни: а) підтримувало політику СВУ; б) дотримувалось лояльності по відношенню до Росії; в) зайняло нейтральну позицію до обох воюючих сторін.
13. Хто очолював міністерство закордонних справ Центральної Ради упродовж січня – березня 1918 р.: а) Олександр Шульгін; б) Володимир Чехівський; в) Всеволод Голубович.
14. Брестський мирний договір між Центральною Радою і Четвертним союзом був оцінений урядом УНР як: а) цілковита перемога української дипломатії; б) поразка української дипломатії у стосунках з Антантою; в) необхідний крок для збереження української державності.
15. Оцінюючи зовнішньополітичну діяльність Центральної Ради можна виділити наступні домінуючі тенденції: а) наявність чітко сформульованої та вираженої зовнішньополітичної стратегії; б) зародження ідеї різновекторної дипломатії; в) дотримання нейтралітету у відносинах з державами різних військово-політичних блоків.
16. Кому належать слова: «Відносини з Німеччиною влітку 1918 р. були основним питанням не тільки нашої закордонної політики, але й питанням самого нашого існування як держави» : а) Федору Лизогубу; б) Дмитру Дорошенку; в) В'ячеславу Липинському.
17. Які першочергові питання потребували вирішення в стосунках уряду П. Скоропадського з Австро-Угорщиною: а) ратифікація Австро-Угорщиною Брестського договору з Україною; б) налагодження економічних зв'язків; в) встановлення дипломатичних відносин.

18. Для взаємин уряду П. Скоропадського з Болгарією характерними були: а) небажання сторін ратифікувати Брестський мирний договір; б) поглиблення торговельно-економічних відносин; в) слабкість і некомпетентність українського посольства в Болгарії.
19. Міністр закордонних справ Української держави Д. Дорошенко охарактеризував українсько-турецькі взаємини як: а) недостатньо дружні; б) добросусідські і приязні; в) економічно взаємовигідні.
20. Варшавський договір УНР з Польщею: а) був ратифікований обома країнами; б) отримав підтримку в Україні; в) не підлягав ратифікації.
21. Яка із зарубіжних країн першою визнала незалежність України: а) США; б) Угорщина; в) Польща.
22. Яка європейська країна заявила про територіальні претензії до Української держави (1990-ті рр. – початок ХХІ ст.): а) Польща; б) Чехословаччина; в) Румунія.
23. Який напрям інтеграції є домінуючим у стосунках України і США: а) політичний; б) економічний; в) культурний.

в) Питання для підсумкового контролю

До розділів (змістових модулів) 1-2:

1. Теоретичні питання стосовно процесів національної (внутрішньої) інтеграції України. Головна термінологія.
2. Головні чинники та етапи процесів національної інтеграції.
3. Розвиток історіографії процесів національної інтеграції в Україні: специфіка окремих етапів.
4. Назва народу як інтегруючий чинник: історія самоназв та «псевдонімів» («аллонімів») від середньовіччя до кінця ранньомодерної доби.
5. Назва народу як інтегруючий чинник: історія самоназв та «псевдонімів» («аллонімів») від кінця ранньомодерної доби до

початку ХХІ ст.

6. Головні чинники еволюції у справі вживання етнонімів та «аллонімів» щодо українського народу.
7. «Назва вітчизни» та уявлення щодо її території в контексті історії України від середньовіччя до сучасності.
8. Роль Києва в консолідації українського етносу та нації у ІХ – на початку ХХ ст.
9. Інтегруюча роль козацьких столиць.
10. Роль окремих адміністративних/державних центрів у національній (етнічній та політичній) інтеграції України у ХХ – на початку ХХІ ст.
11. Значення релігійного чинника в процесах етнічної та національної (етнічної та політичної) консолідації в межах окремих періодів історії України.
12. Об'єднуючий потенціал літературної мови та літератури в межах різних періодів історії України.
13. Історіографічні образи України в ХІХ – на початку ХХ ст. та історіографічні парадигми кінця ХХ – початку ХХІ ст. як підґрунтя для національної консолідації.
14. Регіональні особливості процесів національної інтеграції в Україні у середні віки та новий час.
15. Регіональні особливості процесів національної інтеграції у ХХ – початку ХХІ ст.

До розділів (змістових модулів) 3-4:

1. Вплив Візантії на спроби інтеграції Русі-України в Європу.
2. Українська культура ХІV – ХVІ ст. у загальноєвропейському контексті.
3. Запорозьке козацтво в системі міжнародних відносин.
4. Економічна інтеграція Гетьманщини в систему Росії.
5. Суспільно-політична та культурна інтеграція України з країнами Європи в першій половині ХІХ ст.
6. Особливості інтеграційних процесів у Південній Україні.

7. Українське питання в період Першої світової війни.
8. Особливості інтеграційних процесів перших українських демократичних урядів.
9. Україна в інтеграційних процесах східноєвропейських країн (кінець 40-х – кінець 80-х рр. XX ст.).
10. Особливості інтеграційних процесів Української держави після проголошення незалежності.
11. Інтеграційні процеси в межах СНД.
12. Західний вектор економічної, політичної, культурної, правової інтеграції Української держави в кінці XX – на початку XXI ст.
13. Євросоюз і Україна: проблеми інтеграції.
14. Актуальні проблеми українсько-російських стосунків на початку XXI ст.
15. Інтеграційні процеси у вищій освіті на початку XXI ст.

г) Розподіл балів

Поточний контроль				Модуль- ний контроль 1	Модуль- ний контроль 2	Підсум- ковий контроль	Су- ма балів
Змісто- вий модуль 1	Змісто- вий модуль 2	Змісто- вий модуль 3	Змісто- вий модуль 4				
15	15	15	15	15	15	10	100

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

а) До розділів (змістових модулів) 1-2

Основна

1. Андерсен Бенедикт. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Вид. 2, перероблене. Київ: Критика, 2001. 276 с. URL: <http://litopys.org.ua/anders/and.htm> (дата звернення: 10.08.2019).
2. Верменич Я. В. Конструювання української ідентичності: національні й регіональні проекти другої половини XIX – початку XX ст. / відп. ред.

- В. А. Смолій. К.: Інститут історії України, 2016. 356 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013111> (дата звернення: 10.08.2019).
3. Верменич Я. В. Пошук моделей консолідації української нації на рубежі XIX і XX століть: погляд з понад сторічної відстані. Аналітична доповідь / відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2016. 99 с.
 4. Вівчарик М. М., Панченко П. П., Чмихова В. І. Українська нація: шлях до самовизначення. Київ: Вища школа, 2001. 287 с.
 5. Вінграновський М. Чотирнадцять столиць України. Короткі нариси з їх історії. Київ: Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2002. 176 с. URL: <http://ukrlife.org/main/prosvita/14capitals.html> (дата звернення: 10.08.2019).
 6. Гринфельд Л. Национализм. Пять путей к современности. Москва, 2008. 527 с.
 7. Грох М. Консенсусное объяснение формирования наций // Вопросы философии. 2011. №1. С. 27-36.
 8. Грушевський М. Велика, Мала і Біла Русь //Український світ 1992. № 1. С. 16-17, № 2. С. 20, 29-31. URL: <http://litopys.org.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
 9. Грушевський М. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Грушевський М. Твори. Львів, 2002. Т. 1. С. 75-82. URL: <http://litopys.org.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
 10. Дзярновіч Алег. Пошукі Айчыны: «Літва» і «Русь» у сучаснай беларускоі гістарыяграфіі // Палітычная сфера. 2012. № 18-19. С. 30-53. URL: <http://pawet.net> (дата звернення: 10.08.2019).
 11. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості. Київ, Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 396 с.
 12. Зварич І. Т. Етнополітика в Україні: регіональний контекст. Київ, 2009. 320 с. URL: http://ipiend.gov.ua/?mid=11&action=monograph_detail&monograph_id=93 (дата звернення: 10.08.2019).
 13. Іщенко М. Г., Шевченко Л. А. Київ – великий сучасний культурний центр // Український історичний журнал. 1982. № 3. С. 47-58.
 14. Котигоренко В. О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт. Київ: Світогляд, 2004. 722 с.
 15. Кравченко В. В. Харьков / Харків : столица Пограничья. Вильнюс : Европейский гуманитарный университет, 2010. 358 с.
 16. Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. Київ: Генеза,

2004. 735 с.

17. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2012. 794 с.
18. Макарчук С. Національна свідомість і етнічними українців у ХІХ ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2000. Вип. 7. С. 127–131.
19. Меленчук О. Феномен святкування роковин, присвячених пам'яті Т. Шевченка як соціокультурне явище в боротьбі за українську незалежність у літературно-критичних студіях С. Єфремова // Вісник Черкаського університету. Вип. 178. Серія Філологічні науки. Черкаси, 2010. С. 5-12. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=20841&chapter=1> (дата звернення: 10.08.2019).
20. Міронова І. С. Національні меншини України: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 463 с.
21. Нагорна Л. Феномен регіоналізму і національна ідентичність в Україні: історичні витоки // Регіональна історія України: зб. наук. праць. Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2007. Вип. 1. С. 107-122.
22. Національне питання в Україні ХХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін.; відп. ред. В. А. Смолій; кер. авт. кол. Л. Д. Якубова; авт. кол.: О. Г. Аркуша, В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський та ін.; НАН України; Інститут історії України. Київ, 2012. 592 с.
23. Національні процеси в Україні : історія і сучасність: док. і матеріали: довідник / упоряд. Кресіна І. О. (кер.) та ін.: у 2 ч. Київ, 1997. Ч. 1 / упоряд.: І. О. Кресіна (кер.), О. В. Кресін, В. П. Ляхоцький, В. Ф. Панібудьласка; за ред. В. Ф. Панібудьласки. Київ: Вища школа, 1997. 583 с. Ч. 2 / упоряд.: І. О. Кресіна (кер.), В. Ф. Панібудьласка; за ред. В. Ф. Панібудьласки. Київ: Вища школа, 1997. 704 с.
24. Новікова Л. «Хозарський слід» в історії козацтва: до питання про зміну уявлень на зламі епох (на основі джерел раннього модерного періоду) // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України науково-дослідного Інституту козацтва Інституту історії Національної Академії Наук України. Одеса, 2016. Вип. 11. С. 69-82.
25. Погребенник В. Соборницька ідея української літературної класики // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2009. Вип. 15(1). С. 332-342.
26. Ричка В. М. Київська Русь : проблема етнокультурного розвитку (конфесійний аспект). Київ, 1994. 34 с.
27. Рубчак М. Від периферії до центру: розвиток української національної

- свідомості у Львові у 16 ст. // Філософ. і соціолог. думка. 1993. № 1. С. 96-112.
28. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 224 с. URL: <http://litopys.org.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
29. Україна: процеси націотворення / Упор. А. Каппелер. Київ: К.І.С., 2011. 415 с.
30. Яковенко Н. Вибір імені versus вибір шляху (назви української території між кінцем XVI – кінцем XVII ст.) // Міжкультурний діалог. Т. 1.: Ідентичність. Київ : Дух і літера, 2009. С. 57-95.

Додаткова

1. Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика. Москва: ИСБ РАН, 1997. 318 с. URL: https://inslav.ru/images/stories/pdf/1997_Avstro-Vengrija.pdf (дата звернення: 10.08.2019).
2. Аркуша О., Мудрий М. Русофілство в Галичині в середині XIX – на початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. іст. 1999. Вип. 34. С. 231–268.
3. Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX і XX ст. Т. 4 / ред.: Л. Зашкільняк, Є. Матерніцкі; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів; Жешув, 2006. 493 с.
4. Барвінський Б. Польська персоніфікація «України» з 1644 р. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Львів, 1914. Т. 121. С. 117-132.
5. Брехунець Н. С. Русифікація освітньої сфери України 50 – 80 рр. XX ст. // Історичний журнал. 2004. № 67. С. 96-103.
6. Верменич Я. В. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі / відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України, Відділ історичної регіоналістики. Київ: Інститут історії України, 2015. 482 с.
7. Верменич Я. В. Регіональна інтеграція в умовах глобалізації: теорії та сучасні реалії / відп. ред. В. А. Смолій. К.: Інститут історії України, 2018. 351 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0014574> (дата звернення: 10.08.2019).
8. Вирський Д. Околиця Ренесансу: річпосполитська історіографія України (XVI – XVII ст.). Київ, 2007. Ч. 1. 326 с.
9. Воблий К. Київ – серце України. Київ; Львів: Укрдержвидав, 1944. 32 с.
10. Воробйов І. Про виникнення і розвиток української соціалістичної нації. Київ: Держвидав політ. літератури УРСР, 1955. 184 с.
11. Головченко В. І. Солдатенко В. Ф. Українське питання в роки Першої світової війни: монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2009. 448 с.
12. Гринів О. Українська націологія: від Другої світової війни до відродження держави: історичні нариси. Львів, 2004. 288 с.

13. Грицак Я. Страсти по Львову // Ї. Незалежний культурологічний літопис. 2002. №. 26. С. 66-87. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n26texts/hrytsak.htm> (дата звернення: 10.08.2019).
14. Грушевський М. Галичина і Україна // Грушевський М. Твори. Львів, 2002. Т. 1. С. 376-382.
15. Депортовані кримські татари, болгари, вірмени, греки, німці: зб. док. (1989 – 2002). Київ : Абрис, 2003. 176 с.
16. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? Київ: Видавничий дім "КМ Academia", 1998, 276 с. URL: <http://litopys.org.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
17. Дотримання прав національних меншин в Україні. Київ: ГО «Молода Альтернатива», 2011. 156 с.
18. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську справу // Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Міщук; приміт. Р. С. Міщука, В. С. Шандри. Київ: Либідь, 1991. 688 с.
19. Духовність і культура у формуванні особистої та відродженні національної самосвідомості. Матеріали міжнарод. наук. конф. Одеса, 1999. 120 с.
20. Етнічна та етнокультурна історія України: у 3 т. / відп. ред. Скрипник Г. А. Київ, 2005. Т. 1, кн. 2. 512 с.
21. Етнонаціональна структура українського суспільства: довідник / В. Б. Євтух та ін. Київ : Наук. думка, 2004. 342 с.
22. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / за ред. В. Наулка. Київ: Голов. спеціаліз. ред. літератури мовами національних меншин України, 2001. 424 с.
23. Жуковський А. Національне питання в полеміці між М. Драгомановим і Б. Грінченком // Б. Грінченко – М. Драгоманов. Діалоги про українську національну справу. Київ, 1994. С. 18-30. URL: <http://history.org.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
24. Закарпаття в етнополітичному вимірі. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 682 с.
25. История Киева: в 2 т. Киев, 1963–1964. Т. 1. Киев : Изд-во АН УССР, 1963. 663 с. Т. 2. Киев: Изд-во АН УССР, 1964. 819 с.
26. Інноваційна перспектива у стратегії національної консолідації в Україні. Аналітична доповідь / за ред. О. М. Майбороди. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. 280 с.
27. Ісламська ідентичність в Україні / Богомолів О. В., Данилов С. І., Семиволос І. М. Київ: AMES, 2005. 130 с.

28. Історія Львова: у 3 т. / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; за ред., з передмовою Я. Ісаєвича; редкол.: М. Литвин, Ф. І. Стеблій. Львів, 2006-2007. Т. 1. 1256-1772 . Львів: Центр Європи, 2006. 295 с.; Т. 2: 1772 - жовтень 1918. Львів: Центр Європи, 2007. 559 с.; Т.3. Листопад 1918 – поч. ХХІ ст. Львів: Центр Європи, 2007. 575 с.
29. Кальян С. Єврейська спільнота у політичних процесах на теренах під російської України (середина ХІХ – початок ХХ ст.) / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса. Полтава, 2009. 336 с. URL: <http://ipend.gov.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
30. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія / пер. з нім. Х. Назаркевич. Львів : Вид-во Українського католицького університету, 2005. 12, 360 с.
31. Картунов О. В. Західні етнонаціональні та етнополітичні концепції: теоретико-методолог. аналіз: дис. ... д.і.н. Київ, 1996. 41 с.
32. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму : монографія. Київ : Либідь, 1999. 352 с. URL: <http://litopys.org.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
33. Корюшко М. І. Іслам в Криму: регіонально-національна самоідентифікація кримсько-татарського народу. Київ : Світогляд, 2005. 300 с.
34. Лазарович М. Друга столиця ЗУНР // Ї. Незалежний культурологічний літопис. 2010. № 63. С. 56-77. URL: www.ji.lviv.ua/n63texts/lazarovych1.htm (дата звернення: 10.08.2019).
35. Магочій П.-Р. Крим: наша благословенна земля. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2014. 160 с.
36. Маркова О. Є., Молодчиков О. В. Київ: іст. огляд: (карти, ілюстрації, документи). Київ: Голов. ред. УРЕ, 1982. 232 с.
37. Миллер А. «Украинский вопрос в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина ХІХ в.). СПб.: Алетейя, 2000. 260 с.
38. Михайлик А. Ф. Харькову 300 лет. (1656-1956): краткий ист.-экон. очерк. Харьков: Обл. изд-во, 1958. 159 с.
39. Михальченко М. Україна розділена в собі: від Леонідії до Вікторії. Київ: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса НАНУ, 2009. Т.1. Київ, 2009. 489 с. Т. 2. Київ, 2009. 457 с.
40. Мітряєва Г. І. Міжнаціональні аспекти консолідації українського суспільства (регіональна модель) / Нац. ін-т стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України, Закарпатський філіал. Київ; Ужгород, 2001. 172, 2 с.
41. Музичко О. Є. Південна вісь Соборності: націєтворчі процеси в Українському Причорномор'ї (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.). Одеса, 2015. 352 с.

42. Національне питання в Україні: виклики сучасності, уроки історії. доп. та мат. Всеукр. наук. конф. 20 лист. 2014 р. / НАНУ. Ін-т історії України. Київ: Ін-т історії України, 2016. 262 с.
43. Новікова Л. Історичний текст як картина минулого і як відображення реалій своєї доби: на прикладі «Синопису» // Історія України в книжкових пам'ятках 16-17 ст.: 3 колекції Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова. Одеса, 2011. С. 80-97.
44. Новікова Л. В. «Історіограф» Південної України Аполлон Скальковський: інтелектуальна апологія імперської політики та регіональної історичної самобутності / Відп. ред. В. М. Хмарський. Одеса : Одеський національний університет, 2012. 464 с.
45. Новікова Л. В. Історія етнічних (національних) меншин в Україні. Змістовий модуль 1. Загальна частина: курс лекцій. Одеса : Одеський національний університет, 2018. 214 с.
46. Палій Г. Проблема збереження єдності Української держави: контекст суперечностей у національній ідентичності // Наукові записки. Київ, 2002. Т. 20. Спеціальний вип. С. 267-272.
47. Пелагеша Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації. Київ : НІСД, 2008. 289 с.
48. Питання історичного розвитку української мови: праці міжвуз. наук. конф., що відбулася в Харкові 15-20 грудня 1959 р., присвяченої V Міжнар. з'їздові славістів. Харків: Вид-во ХДУ, 1962. 343 с.
49. Плохий С. Н. Папство и Украина (политика римской курии на украинских землях в XVI – XVII вв. Київ, 1989. 224 с.
50. Попельницька О. П'ять гетьманських резиденцій: Суботів, Чигирин, Батурин, Глухів. Козелець: інформація історичних джерел // Історико-географічні дослідження в Україні. Київ, 2005. № 8. С. 50-83. URL: <http://history.org.ua/JournALL/geo/8/3.pdf> (дата звернення: 10.08.2019).
51. Проблеми національно-культурної самоідентифікації українців на Півдні та Сході України в контексті етнополітики Європейського Союзу. Одеса, 2007. 87 с.
52. Ребкало В. А., Обушний М. І., Майборода О. М. Етнонаціональні проблеми в сучасній Україні: досвід, проблеми, перспективи. Київ: Вид-во УАДУ при Президенті України, 1996. 116 с.
53. Релігійний чинник у процесах націє- та державотворення: досвід сучасної України (Монографія.) Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 272 с.

54. Ричка В. М. «Галич – другий Київ»: середньовічна формула чи історіографічна метафора? // Український історичний журнал. 2006. № 1. С. 4-13.
55. Сергійчук В. І. Українці в імперії. Київ, 1992. 92 с.
56. Скоблик В. П., Сліпецький О. С. Багаторівневе співвідношення ідентичностей на Закарпатті (1991-2001) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Історія. Вип. 21. Ужгород, 2008. С. 57-62.
57. Смолій В. А., Гуржій О. І. Як і коли почала формуватися українська нація. Київ: Наукова думка, 1991. 112 с.
58. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна. Литва, Білорусь. 1569-1999. 2012. 464 с.
59. Старик В. Між націоналізмом і толерантністю: [Чернівецька область]. Чернівці: Прут, 2009. 184 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001302> (дата звернення: 10.08.2019).
60. Струкевич О. Українська «нація до націоналізму»: пошуки критеріїв ідентичності в Україні-Гетьманщині XVIII ст. // Український історичний журнал. 1999. № 6. С. 17-33.
61. Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX ст.). Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 498 с.
62. Тишков В. А. Этничность и власть в СССР (этнополитический анализ) // Советская этнография. 1991. № 3. С. 9-15.
63. Турченко Ф. Г., Турченко Г. Ф. Південна Україна: модернізація світова війна, революція (кінець XIX ст. – 1921 р.): історичні нариси. Київ : Генеза, 2003. 304 с.
64. Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847 – 1914): зб. док. і мат. / відп. ред. Г. Боряк. Київ : Ін-т історії України, 2013. 807 с.
65. Український націоналізм: антологія. Т. 1. 2-е вид. Київ, 2010. 384 с. Т. 2. Київ, 2011. 352 с.
66. Федака С. Населені пункти і райони Закарпаття: історично-географічний довідник. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2014. 264 с.
67. Флоря Б. О некоторых особенностях развития этнического самосознания восточных славян в эпоху средневековья – раннего Нового времени // Россия-Украина. История взаимоотношений / отв. ред.: Миллер А. И., Репринцев В. В., Флоря Б. Москва, 1997. С. 9-28.
68. Формы национального движения в современных государствах. Австро-Венгрия. Россия. Германия / под ред А. И. Кастелянского. СПб. :

Общественная польза, 1910. 14, 821 с.

69. Черничко С., Фединець Ч. Наш місцевий Вавілон: історія мовної політики на території сучасного Закарпаття у першій половині XX ст. (до 1944 р.). Ужгород: Поліграфцентр "Ліра", 2014. 236 с.
70. Шелест П. Україно наша радянська. Київ: Вид-во політ. літератури, 1970. 280 с.
71. Шпорлюк Р. Імперія та нації. З історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусії. Київ: Дух і Літера, 2000. 354 с.
72. Щербак М. Г., Щербак Н. О. Національна політика царизму на Правобережній Україні. Київ, 1997. 90 с.
73. Этничность на постсоветском пространстве: роль в обществе и перспективы: мат. конф., Киев, нояб. 1995. Київ, 1997. 110 с.
74. Яковенко Н. О языковом составе городских и земских книг Правобережной Украины на протяжении 17 в. // Исторические и источниковедческие проблемы отечественной истории. Днепропетровск, 1983. С. 64-72.
75. Яковенко Н. Паралельний світ: Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні, XVI – XVII ст. Київ, 2002. 416 с.
76. Ясинская М. И. Сергей Шелухин об украинском языке как факторе единства нации // Право.ua. 2014. № 1. С. 12-16. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pravo_2014_1_4.pdf (дата звернення: 10.08.2019).

б) До розділів (змістових модулів) 3-4:

Основна

1. Артёмов И. В. Проблемы и перспективы вхождения Украины в Европейский Союз : Навчальний посібник. Ужгород : Ліра, 2007. 384 с.
2. Васильєва-Чекаленко Л. Д. Україна в міжнародних відносинах (1944-1996): навч. посібн. Київ : Освіта, 1998. 176 с.
3. Галицько-Волинський літопис / Переклад Л. Махновця. Львів, 1994.
4. Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України від найдавніших часів до XIX століття. Київ: Київський ун-т, 2007. 480 с.
5. Дещинський Л. Є., Панюк А. В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 1. навч. посібн. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2002. 224 с.
6. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. 2. Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2004. 320 с.

7. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська та ін. Київ : НІСД, 2012. 192 с.
8. Задорожній О. В. Міжнародно-правова діяльність князів Київської Русі періоду «відносної централізації»: від Аскольда до Святослава (IX – X ст.) // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. С. 171-175.
9. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Ради України. 1991. № 29.
10. Закон України «Про прийняття Статуту Гаазької конференції з міжнародного приватного права» // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 30.
11. Зленко А. М. Зовнішньополітична стратегія та дипломатія України: Підручник / за ред. Манжоли В. А. Київ : «Київський університет», 2008. 379 с.
12. Котляр М. Ф. Дипломатія Київської Русі // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : «Наукова думка». 2004. 688 с.: іл. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Dyplomatiya_KR (дата звернення: 10.08.2019).
13. Кучик О. С., Заяць О. А. Зовнішня політика України: навчальний посібник. Київ : Знання, 2010. 572 с.
14. Кухарська Н. О. Україна в сучасних інтеграційних процесах: навчальний посібник. Одеса : «Атлант VOI COIU», 2015. 186 с.
15. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_158 (дата звернення: 10.08.2019).
16. Моцик О. Зовнішня політика й дипломатія Києва: перші кроки (VI–IX ст.) // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2018. № 1 (3). С. 107-111.
17. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 37.
18. Про внесення зміни до статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 7.
19. Про ратифікацію Угоди між Україною та технологічне співробітництво // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 6.
20. Стратегічний курс – інтеграція в Європу (матеріали конференції «Європейський Союз та Україна: стратегія відносин в контексті розширення») // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 6.
21. Україна у міжнародних відносинах ХХ ст. / за ред. проф. Я. Й. Малика. Львів : Світ, 2004. 468 с.

22. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. Т.1-2. Київ, 1996.
23. Українська РСР на міжнародній арені: збірник документів і матеріалів. 1941-1961. Київ, 1963.
24. Українська РСР на міжнародній арені: збірник документів і матеріалів. 1962-1970; 1971-1975; 1976-1980. Київ, 1977-1984.
25. Українська РСР у міжнародних відносинах. Міжнародні договори, конвенції, угоди та інші документи (1945-1957). Київ, 1959. 751 с.
26. Чабан А. Ю., Харсун О. В. Українська козацька держава часів Богдана Хмельницького як суб'єкт європейських міжнародних відносин // Вісник Черкаського університету. 2017. № 1. С. 118-127.
27. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України : підручник. Дипломат. акад. України при М-ві закордон. справ України. [2-ге вид., допов. і оновл.]. Київ : LAT&K, 2015. 479 с.

Додаткова

1. Андрейченко А. В. Європейський вибір як чинник модернізації українського суспільства // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 22. 2017. С. 91-96.
2. Андрійчук В. Глобалізація, інтеграція та економічна безпека України // Політика і час. 2005. № 9. С. 61-70.
3. Андрущенко В. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу // Вища освіта України. 2004. № 1. С. 17-23.
4. Батаренко А. О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. 2014. №1. С. 34–37.
5. Боровой С. Я. Франция и внешнеторговые операции на Черном море в последней трети XVIII – начале XIX вв. // Французский ежегодник за 1961 г. Москва, 1962. С. 503-510.
6. Бульвінський А.Г. Українсько-російські взаємини 1657-1659 рр. в умовах цивілізаційного розмежування на сході Європи. Київ: Парламентське видавництво, 2008. 679 с.
7. Варварцев М. Україна в оцінках і свідченнях Заходу: французькі інтерпретації першої половини XIX ст. // Вісник НАН України. 1996. № 34. С. 91-100.
8. Василенко В. Правові аспекти участі Української РСР у міжнародних відносинах. Київ, 1984. 208 с.
9. Верстюк В. Ф. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Українські проекти в Російській імперії. Київ: Наукова думка, 2004. 503 с.
10. Вільні економічні зони: світовий досвід і українська специфіка : навч.

- посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Сіваченко І. Ю., Кухарська Н. О., Побережний Д. В. та ін.; под. ред. І. Ю. Сіваченко. Київ : ЦНЛ, 2004. 488 с.
11. Голобуцкий В. А. Дипломатическая история освободительной войны украинского народа (1648-1654 гг.). Киев, 1962. 360 с.
 12. Греков И. Б. Очерки по истории международных отношений Восточной Европы XIV – XVI вв. Москва, 1963. 376 с.
 13. Грушевський М. С. Історія України-Русі. У 11 тт., 12 кн. Т. 1, 2. Київ, 1991-1992.
 14. Дашкевич Я. Даніель Бовуд та історія польсько-українських відносин // Всесвіт. 1997. № 3-4. С. 132-142.
 15. Дашкевич Я. Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV – XVIII ст.) // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. 1991. Т. ССХХІІ. С. 28-44.
 16. Дергачев В. Цивілізаційна геополітика. Київ: Вира-Р, 2004. 672 с.
 17. Долішній М. Концептуальні підходи до створення польсько-українського євро регіону «Сян» на основі узагальнення досвіду євро регіонів на західному кордоні Польщі // Регіональна економіка. 2003. № 1. С. 69-82.
 18. Європейський проект та Україна: монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська та ін. Київ: НІСД. 2012. 192 с.
 19. Залізник Л. Л. Нариси стародавньої історії України. Київ, 1994. 225 с.
 20. Заремба О. В., Федоренко О. А. Геополітичні ідеї в контексті розвитку української політичної думки XX – початку XXI століття. Київ : ПП «ЗОЛОТІ ВОРОТА», 2014. 168 с.
 21. Зілинський О. Духовна генеза першого українського Відродження // Європейське Відродження та українська література XIV – XVIII ст. : зб. праць. Київ, 1993. С. 276-299.
 22. Зленко А. Дипломатия и политика Украины в процессе динамических геополитических перемен. Харьков : Фолио, 2004. 559 с.
 23. Клімчук Б. Євро регіон «Буг»: концепція та стратегія розвитку: монографія. Луцьк : «Вежа», 2002. 416 с.
 24. Колосова К. Міжнародні культурні зв'язки України. Київ, 1965. 211 с.
 25. Кордон М. В. Україна – НАТО: історія та сьогодення. Житомир : Полісся, 2008. 148 с.
 26. Косик В. Франція та Україна. Становлення української дипломатії (березень 1917 – лютий 1918). Львів : Видавн. Центр ЛНУ імені І. Франка, 2004. 264 с.
 27. Котляр М. Дипломатія Галицько-Волинської Русі // Доповіді та повідомлення. Четвертий міжнародний конгрес українців. Одеса, 26-29 серпня 1999 р. Одеса; Київ; Львів, 1999. Ч. 1. С. 67-73.

28. Левченко М. В. Очерки по истории русско-византийских отношений. Москва, 1956. 556 с.
29. Литаврин Г. Византия. Болгария. Древняя Русь. СПб., 2000. 415 с.
30. Литвин В. Україна: Європа чи Євразія. Київ : Терра, 2004. 512 с.
31. Матвієнко В. Українська дипломатія 1917-1921 років на теренах постімперської Росії : монографія. Київ : Київський університет, 2002. 397 с.
32. Михед П. Слов'янське Відродження і формування нової парадигми української культури // Сучасність. 1999. № 1. С. 110-114.
33. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. Запорозька Січ у західноєвропейських літературних пам'ятках. Київ, 1992. 493 с.
34. Наливайко Д. Україна очима Заходу. Київ : Грамота, 2008. 784 с.
35. Насонов А. Н. Монголы и Русь. Москва; Ленинград, 1940. 178 с.
36. Невелий М. Словацька рецепція Кирило-Мефодіївського братства і слов'янська програма словаків // Сучасність. 1997. № 6. С. 111-115.
37. Нічик В. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. Київ, 1991. 511 с.
38. Овсій І. О. Зовнішня політика України (від найдавніших часів до 1944 року). Навч. посібн. 2-е вид. Київ: Либідь, 2002. 240 с.
39. Османская империя и страны Центральной и Юго-Восточной Европы в XV – XVI вв. Москва, 1984.
40. Павлюченко О. В. Югославы в общественной и культурной жизни украинского народа (первая половина XIX в.) // Культурные и общественные связи Украины со странами Европы. Киев, 1990. С. 88-106.
41. «Пакти і Конституції» Української козацької держави (до 300-ліття укладання) / відп. ред. В. А. Смолій; упор. М. С. Трофимчук, Т. В. Чухліб. Львів: Світ, 2011. 440 с.
42. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси. Москва, 1968. 474 с.
43. Петровський В. В. Українсько-російські взаємини в сучасній західній науковій літературі (1991-2001 рр.). Харків : Майдан, 2003. 492 с.
44. Ризики європейського інтеграційного проекту: виклики та можливості для України / І. В. Клименко, І. В. Ус. Київ : НІСД, 2012. 88 с.
45. Савчук В. А. Павло Скоропадський – останній гетьман України. Харків : Фоліо, 2008. 380 с.
46. Самойлов Ф. О. П. Б. Струве та українське питання (1907-1914 рр.) // Записки історичного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова. 1997. Випуск 5. С. 264-271.
47. Сарбей В. Г. Петербург у контексті історії українського національного відродження кінця XVII – початку XX ст. // Український історичний

журнал. 1998. № 37. С. 2-14.

48. Сахаров А. Н. Дипломатия Древней Руси (IX – первая половина X вв.). Москва, 1980. 358 с.
49. Сахаров А. Н. Дипломатия Святослава. Москва, 1982. 240 с.
50. Сергійчук В. І. Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – середини XVII ст. Київ, 1994. 224 с.
51. Сидоренко О. Ф. Українські землі в міжнародній торгівлі (IX – середина XVIII ст.). Київ, 1992. 229 с.
52. Симоненко Р. Міжнародне утвердження України // Політика і час. 1995. № 11. С. 66-74.
53. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький : [Соціально-політичний портрет]. Київ : Альтернативи, 2003. 399 с.
54. Стельмах С. Інтеграційна наука і національна культура: Європейські університети й академічне співтовариство в оцінках вчених Київського університету // Київська старовина. 2003. № 1. С. 65-73.
55. Толочко О. П. Київська Русь. Київ, 1998. 391 с.
56. Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.) / відп. ред.: В. А. Смолій. Київ : НАН України, Ін-т історії України, 2003. 426 с.
57. Україна і Польща в період феодалізму: зб. наук. пр. / АН УРСР. Ін-т історії України. Редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. Київ : Наук, думка, 1991. 140 с.
58. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах / О. С. Кваша, А. В. Синякова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 23. Ч. 1. 2019. С. 112-117.
59. «Українське питання» в Російській імперії (кінець XIX ст. – початок XX ст.) / під ред. В. Г. Сарбея. Київ, 1999. Ч. 1-3.
60. Фомін С. «Європейський вибір» та інтеграція в Євразію // Політика і час. 2004. № 4. С. 49-53.
61. Чекаленко Л. Фактори європейської ідентичності у світлі ситуації в Україні // Європейські історичні студії: науковий журнал. 2016. № 3. С. 43-56.
62. Чорновол І. Галицька шляхта і проект «Київського королівства» канцлера Отто Бісмарка // Сучасність. 1993. № 3. С. 65-71.
63. Чорноплеча О. Історичні передумови європейської інтеграції та нова роль Євросоюзу в глобальній економіці // Вісн. Тернопіл. нац. екон. ун-ту. 2010. № 5-1. С. 222-228 с.
64. Чухліб Т. В. Гетьмани і монархи Української держави в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. Київ : Інститут історії України НАН України, 2003.

518 с.

65. Шпорлюк Р. Українське національне відродження в контексті європейської історії кінця XVIII – початку XIX ст. // Україна : наука і культура. 1991. С. 159-167.
66. Яровий В. І. Рух на підтримку національно-визвольної боротьби югослав'янських народів у 1876-1878 рр. у тогочасній пресі на Україні // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 1992. Вип. 2. С. 3-10.

Електронні інформаційні ресурси

1. Сайт «Ізборник». URL: <http://litopys.org.ua>
2. Сайт Інституту історії України НАНУ. URL: <http://history.org.ua> та пов'язані з ним.
3. Електронні ресурси наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua>
4. Електронні ресурси Наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
5. Дослідники історії Південної України: бібліографічний довідник / упорядник: Ігор Лиман. К., 2013. Том 1. 2013. 382 с. URL: http://riurbanhistory.org.ua/library/liman/Doslydnyki_istoriyi_Pivdennoyi_Ukrayini_Tom_1.pdf
6. Сайт Інституту політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАНУ, URL: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=1>

Навчальне видання

Діанова Наталія Миколаївна

Новікова Людмила Володимирівна

УКРАЇНА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА СВІТОВОМУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з нормативного курсу для здобувачів

другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 032 «Історія та
археологія»

В авторській редакції

Підп. до друку 22.09.2020. Формат 60х84/16.

Умов.-друк. арк. 3,72. Тираж 20 пр.

Зам. № 2136.

Видавець і виготовлювач

**Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова**

Україна, 65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12

Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.